

سیمای ابرار
ک
فقیران

زندگی نامه و خدمات علمی، اجتماعی و سیاسی
آیت الله العظمی عباس محفوظی رحمة الله عليه

آبان ماه ۱۴۰۳

الذکر

هفته‌نامه افق حوزه

آبان‌ماه ۱۴۰۳، ربیع‌الثانی ۱۴۴۶، اکتبر ۲۰۲۴

۲۴ صفحه

صاحب امتیاز: مرکز مدیریت حوزه‌های علمیه

مسئول مرکز رسانه و فضای مجازی حوزه‌های علمیه: رضا رستمی

سردبیر: رمضانعلی عزیزی

تهیه و تنظیم: محمدتقی ادهم‌نژاد

ویراستار: داوود مظاهری

امور هنری: سیدامیر سجادی

کارشناس فنی چاپ: مصطفی اویسی

تلفن: ۰۲۵ - ۳۲۹۰۰۵۳۸

نمبر: ۰۲۵ - ۳۲۹۰۱۵۲۳

نشانی: قم، بلوار جمهوری اسلامی،

کوچه ۲، پلاک ۱۵

صندوق پستی: ۳۷۱۸۵/۴۳۸۱

پایگاه اینترنتی: www.ofoghhawzah.ir

پست الکترونیک: info@ofoghhawzah.ir

کانال ایتا و سروش: [/ofogh_howzah](https://t.me/ofogh_howzah)

زندگی‌نامه و خدمات علمی، اجتماعی و سیاسی
آیت‌الله العظمی عباس محفوظی رحمته‌الله علیه

افق حوزه

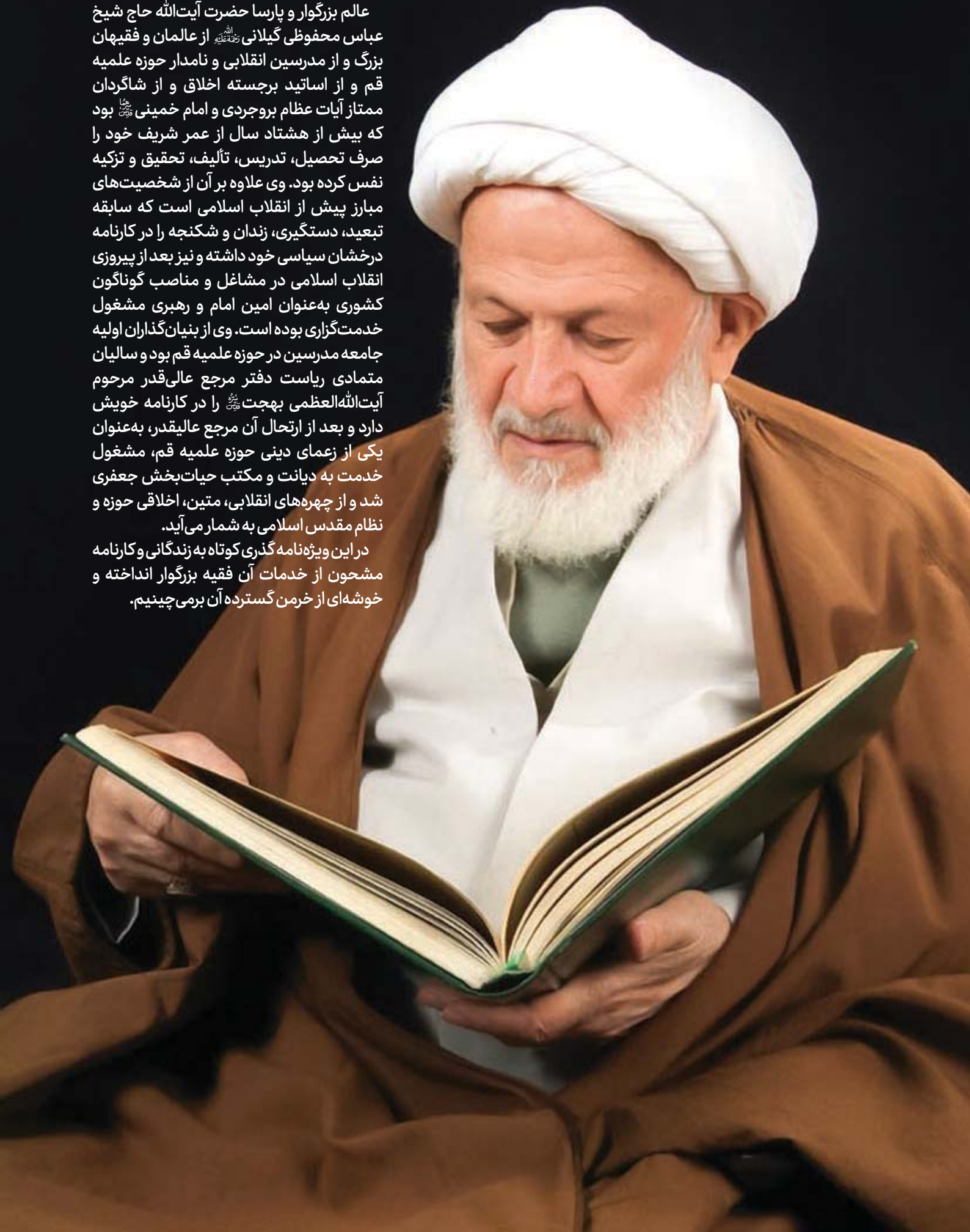
فهرست مطالب

اشاره/ ۲ * تولد و خاندان/ ۳ * ورود به حوزه علمیه/ ۳ * در محضر فرزندانگان/ ۴ * هجرت به نجف اشرف/ ۴ * در محضر علامه طباطبایی/ ۵ * تدریس و تحقیق/ ۵ * شاگرد و مرید امام راحل ره/ ۵ * عضو فعال مدرسین و طرفدار امام ره/ ۶ * حکومت اسلامی و ولایت فقیه/ ۸ * تبعید به رفسنجان/ ۸ * همراه کردن علمای بزرگ با انقلاب و امام ره/ ۸ * ویژگی‌های اخلاقی/ ۹ * درس اخلاق/ ۱۱ * توصیه‌های اخلاقی/ ۱۱ * شخصیت جامع/ ۱۱ * تلاش برای اصلاح جامعه دینی/ ۱۱ * بازسازی روستا/ ۱۲ * مسئولیت دفتر آیت‌الله بهجت/ ۱۲ * خاطرات ناب/ ۱۳ * مقام علمی آیت‌الله بهجت ره/ ۱۳ * تخصص در وقایع مشروطه/ ۱۳ * گرفتن دستورالعمل به طلاب/ ۱۴ * ریاضت‌ها داشت/ ۱۴ * توسل/ ۱۴ * لقاءالله/ ۱۴ * قدردانی از بزرگان علم/ ۱۵ * روش خودسازی/ ۱۵ * فعالیت‌های سیاسی/ ۱۵ * مسئولیت‌ها/ ۱۷ * جذب استادان دانشگاه/ ۱۷ * اندیشه‌های مکتوب/ ۱۸ * خدمات عمرانی و دینی/ ۱۸ * از منظر دیگران/ ۱۹ * ارتباط با اهل بیت علیهم‌السلام/ ۲۰ * ارتحال/ ۲۰ * منابع/ ۲۲

اشاره

عالم بزرگوار و پارسا حضرت آیت الله حاج شیخ عباس محفوظی گیلانی رحمته الله علیه از عالمان و فقیهان بزرگ و از مدرسین انقلابی و نامدار حوزه علمیه قم و از اساتید برجسته اخلاق و از شاگردان ممتاز آیات عظام بروجردی و امام خمینی علیهما السلام بود که بیش از هشتاد سال از عمر شریف خود را صرف تحصیل، تدریس، تألیف، تحقیق و تزکیه نفس کرده بود. وی علاوه بر آن از شخصیت‌های مبارز پیش از انقلاب اسلامی است که سابقه تبعید، دستگیری، زندان و شکنجه را در کارنامه درخشان سیاسی خود داشته و نیز بعد از پیروزی انقلاب اسلامی در مشاغل و مناصب گوناگون کشوری به‌عنوان امین امام و رهبری مشغول خدمت‌گزاری بوده است. وی از بنیان‌گذاران اولیه جامعه مدرسین در حوزه علمیه قم بود و سالیان متمادی ریاست دفتر مرجع عالی‌قدر مرحوم آیت الله العظمی بهجت رحمته الله علیه را در کارنامه خویش دارد و بعد از ارتحال آن مرجع عالیقدر، به‌عنوان یکی از زعمای دینی حوزه علمیه قم، مشغول خدمت به دیانت و مکتب حیات‌بخش جعفری شد و از چهره‌های انقلابی، متین، اخلاقی حوزه و نظام مقدس اسلامی به‌شمار می‌آید.

در این ویژه‌نامه گذری کوتاه به زندگانی و کارنامه مشحون از خدمات آن فقیه بزرگوار انداخته و خوشه‌ای از خرمن گسترده آن برمی‌چینیم.

• تولد و خاندان

حضرت آیت الله حاج شیخ عباس محفوظی رحمته الله علیه در سال ۱۳۰۷ شمسی برابر با چهارم شعبان ۱۳۴۸ قمری مصادف با میلاد خجسته قمر بنی هاشم علیه السلام در میان خانواده‌ای اصیل و تقوایبیشه در قریه سالومحله حسن سرا واقع در سه کیلومتری شرق شهر رودسر پای به عرصه حیات گذاشت و به همین مناسبت، نام عباس را بر وی نهادند. پدرش حاج عیسی مردی متدین و پارسایی بود که به شغل کشاورزی و شالیکاری اشتغال داشت و عموی ایشان، مرحوم حاج شیخ محمد محفوظی^۱ از شاگردان آیات عظام حاج شیخ عبدالکریم حائری و سید محمدتقی خوانساری و جدش میرزا علی اکبر از مردان صالح و متعبد و از دانشمندان منطقه رودسر به شمار می‌رفت.

حاج شیخ عباس محفوظی^۲ درس‌های ابتدایی، شامل: خواندن و نوشتن و فراگیری قرآن و ادعیه را در مکتب‌خانه آن زمان فرا گرفت و سپس بعد از اتمام دوره ابتدایی به دبیرستان رفت؛ اما حدود یکسال بعد به سبب اشتیاق فراوان به تحصیل علوم دینی به مدرسه علمیه رودسر وارد شد. حوزه رودسر همانند سایر مدارس دینی در آن زمان در اثر استبداد رضاخانی، رونق چندانی نداشت. آیت الله محفوظی از اوضاع نابه‌سامان آن زمان این‌گونه یاد می‌کند:

«در زمان رضاخان دسته‌ای از طلاب و مشتاقان علوم اسلامی مخفیانه به روستایی به نام چاف جیر که در آن زمان خارج از محدوده شهر رودسر بوده، آمده بودند و نزد شیخ شعبان جیردهی که از عالمان بنام منطقه بود، درس می‌خواندند. آیت الله سید محمدهادی روحانی^۳ بعد از سقوط رضاخان، اولین مدرسه علمیه را در رودسر با کمک مرد خیری به نام مرحوم حاج حسن حیدرپور بنا نهاد؛ البته قبل از احداث مدرسه روحانیه چند نفری در کنار مسجد مرحوم طالب‌زاده که اطاقی به صورت خوابگاه داشت، درس می‌خواندند. مدرسه آقای روحانی ۱۲ حجره داشت و مرحوم آقای روحانی به شاگردانش تا شرح لمعه تدریس می‌کردند. من و آیت الله محمدی گیلانی جزو اولین کسانی بودیم که در این مدرسه تحصیل و سطوح پایین‌تر را تدریس می‌کردیم.»^۴

• ورود به حوزه علمیه

آیت الله محفوظی در سال ۱۳۲۲ شمسی وارد حوزه علمیه رودسر شد و جامع‌المقدمات و سیوطی را در مدرسه روحانیه آن شهر فرا گرفت. تنها استاد او در حوزه علمیه رودسر، آقا سیدهادی روحانی بود که درس‌های مقدمات را تا سیوطی نزد او به پایان برد و در سال ۱۳۲۴ شمسی جهت ادامه تحصیل وارد حوزه علمیه قم گردید و مقدمات و سطوح متوسطه و عالییه و همچنین دروس خارج فقه و اصول و حکمت و تفسیر را در نزد اساتید علمی بزرگوار و نامدار به خوبی فرا گرفت و مدارج عالییه علمی را پشت سر نهاده و به مقام منبع اجتهاد نائل گردید. ایشان درباره چگونگی ورود به قم و تحصیل در حوزه علمیه چنین می‌گوید:

«بنده به همراه سه تن از دوستانم از همان دوره دبیرستان به طلبگی علاقه مند شدیم. حاج شیخ عبدالحسین رضایی که در اوایل انقلاب توسط منافقین به شهادت رسید و آقای عبدالصمد معصومی که پس از مدتی از لباس طلبگی خارج

۱. گنجینه دانشمندان، ج ۵، ص ۲۱۳؛

۲. شرح حال حضرت آیت الله محفوظی در منابع ذیل آمده است: گنجینه دانشمندان، ج ۵، ص ۲۱۴؛ جامعه مدرسین از آغاز تا اکنون، ج ۳، ص ۳۶۹؛ خبرگان ملت، ج ۳، ص ۳۶۱؛ دانشوران گیل و دیلم، ص ۶۶۰؛

۳. همان، ص ۲۱۲؛

۴. نشریه پیام حوزه، شماره ۱۹، ص ۱۱۲؛

شد و آیت الله آقای محمدی گیلانی^۱ که تا آخر با ما همراه بود. بعد از دو سال تحصیل، در شمال در سال ۱۳۲۴ شمسی به قم آمدم. ابتدا حجره‌ای برای سکونت نیافتیم و خانه‌ای را در اطراف حرم اجاره کردیم. پس از مدتی حجره‌ای در مدرسه حجتیه برای ما مهیا شد و در آنجا مستقر شدیم و به مدت پنج سال در آن حجره سکونت داشتیم و مشغول به تحصیل شدیم و دروس را در محضر استادان بنام خواندیم.^۲ لازم به ذکر است، معظم له در مدرسه حجتیه با حضرت آیت الله العظمی مکارم شیرازی و آیت الله حاج شیخ عباس ایزدی نجف آبادی هم حجره بوده است.

● در محضر فرزندانگان

حضور در مجلس درس بزرگان و استادان بنام، فرصتی مغتنم بود تا این طلبه با استعداد و جویای علم و معرفت، به غنای علمی و ژرفای معرفتی دست یابد. وی مقدمات را در نزد استادان فاضل به اتمام رسانید. آنگاه بعد از اتمام دوره مقدمات، آماده حضور در دروس سطوح عالی گردید. اساتید وی در دوره سطح متوسطه و عالی عبارتند از آیات محترم:

۱. میرزا علی مشکینی - مطول؛
  ۲. سید محمد حسین درچه‌ای اصفهانی - لمعه؛
  ۳. محراب محمد صدوقی یزدی - لمعه؛
  ۴. مرتضی حائری یزدی - مکاسب؛
  ۵. شیخ حسینعلی منتظری نجف آبادی - مکاسب و شرح منظومه سبزواری؛
  ۶. میرزا عبدالجواد سدهی اصفهانی - رسائل؛
  ۷. میرزا محمد مجاهدی تبریزی - کفایة الاصول؛
  ۸. سید محمدباقر سلطانی طباطبایی - کفایة الاصول.^۳
- آیت الله محفوظی بعد از اتمام دوره سطوح عالی با موفقیت وارد درس خارج حوزه شد که عالی‌ترین مقطع تحصیلی حوزه است و زمینه‌ای برای شکوفایی استعدادها و کشف توانایی‌های علمی دانش‌آموختگان می‌باشد. اسامی بزرگانی که وی در محضر آنان زانوی علم و معرفت بر زمین نهاده و از خرمن وجود و دانش آنان بهره‌مند شده است، عبارتند از حضرات آیات عظام:

۱. سید حسین طباطبایی بروجردی (متوفای ۱۳۸۰ ق)؛
۲. حضرت امام خمینی (متوفای ۱۴۰۹ ق)؛
۳. سید محمد رضا موسوی گلپایگانی (متوفای ۱۴۱۴ ق)؛
۴. سید محمد محقق داماد (متوفای ۱۳۸۸ ق)؛
۵. شیخ عباسعلی شاهرودی (متوفای ۱۳۸۳ ق)؛
۶. شیخ هاشم آملی (متوفای ۱۴۱۴ ق).^۴

وی از محضر اساتید بزرگوار یادشده، بهره‌های علمی بسیار برد. یکی از ثمرات ماندگار و مبارک این سال‌های سرشار از تلاش و مجاهدت‌های علمی، تقریرات دروس خارج آیات عظام رحمته الله علیه بود که از مکتوبات مهم ایشان به‌شمار می‌رود. اساتید وی همگی از استوانه‌های بزرگ فقاقت و اخلاق بودند که همراه با درس‌های رسمی حوزه به اخلاق نیز توجه ویژه داشتند. اساساً رفتار و سیره عملی هریک از عالمان برجسته، درس بزرگی از اخلاق و فضایل انسانی را به کام تشنگان فرو می‌ریخت. آیت الله محفوظی از همان آغاز که از خرمن این اساتید خوشه برمی‌چید، بر این دقایق اخلاق توجه ویژه داشت. همین استحکام بخشی عقاید، از رهگذر اندیشه‌ورزی‌های فلسفی ویژگی شاگردان امام خمینی و علامه طباطبایی و حاج آقا حسین فاطمی قمی رحمته الله علیه است که حضرت آیت الله محفوظی، از برجستگان این حلقه و از فقیهان فلسفه‌دان و حکمت دوست به‌شمار می‌آید.^۵

● هجرت به نجف اشرف

آیت الله محفوظی پس از چندی حضور در قم، جهت استوار نمودن مبانی علم و معرفت و عمق بخشیدن به تحصیلات خود، عازم نجف اشرف شد تا از محضر عالمان آن دیار علم و فقاقت نیز بیاموزد و مراتب علمی خویش را ارتقایی درخور بخشد. بدین روی در سال ۱۳۳۵ شمسی، به نجف اشرف مشرف شد. قصد او از این سفر، آشنایی با سبک تدریس علمای آن دیار و سنجش شرایط تحصیل بود. حاصل این سفر شناخت و آگاهی از آرای علمای بزرگی مانند آیات عظام: سید عبدالهادی شیرازی، سید محمود شاهرودی، شیخ حسین حلی و میرزا باقر زنجانی^۶ بود که در این مدت، ایشان مکتب اصولی و فقهی نجف اشرف را درک نموده و بهره‌های فراوانی

۱. جزوه‌ای پیرامون گذری بر زندگانی فقیه اخلاقی حضرت آیت-الله حاج شیخ عباس محفوظی تحت عنوان فقیه اخلاقی، توسط دفتر ایشان بارها چاپ شده است که در این مقاله از آن استفاده شایانی برده‌ایم؛
۲. گلشن ابرار، ج ۷، ص ۵۰۷؛
۳. شرح حال اساتید یاد شده در مجموعه گلشن ابرار و مجموعه ستارگان حرم و اختران فضیلت و گنجینه دانشمندان آمده است.
۴. شرح حال اساتید یاد شده در مجموعه گلشن ابرار آمده است؛
۵. فقیه اخلاقی، ص ۵ و ۶؛
۶. شرح حال اساتید در مجموعه گلشن ابرار آمده است؛

برده و آنچه را که باید می‌آموخت، آموخت و آنچه که باید می‌اندوخت، اندوخت. او قصد اقامت دائمی در نجف اشرف داشت که پس از بازگشت با مخالفت خانواده روبه‌رو شد و از سفر به نجف اشرف منصرف شد.^۱

● در محضر علامه طباطبایی

آیت‌الله محفوظی از شاگردان برجسته علامه طباطبایی رحمته‌الله علیه بود و در دروس تفسیر و فلسفه او حاضر و از انفاس قدسی اش بهره‌مند شد. وی علاوه بر شرکت در دروس عمومی، در جلسات دروسی خصوصی که شبهای پنج‌شنبه و جمعه در منازل افراد خاص منعقد می‌شد، شرکت می‌کرد. وی درباره چگونگی آشنایی خود با علامه را این‌گونه توصیف می‌نماید: «ما بسیار مایل بودیم که درس اخلاقی مانند درس اخلاق حضرت امام در حوزه دوباره زنده بشود ابتدا خدمت امام رفتیم و درخواست کردیم که درس اخلاق را مجدداً شروع کند اما ایشان قبول نکردند با آقای تربتی (شیخ علی اکبر تربتی واعظ معروف قم) مشورت کردیم تصمیم بر آن شد که علامه طباطبایی را برای درس اخلاق در مسجد سلماسی دعوت کنیم ایشان هم قبول کرد و آمد اما به جای درس اخلاق تفسیر قرآن را شروع کرد.»^۲

● تدریس و تحقیق

آیت‌الله محفوظی از بدو ورود به حوزه رودسر، علاوه بر تحصیل، به تدریس سطوح پایین‌تر پرداخت و همین سیره و روش را در طول اقامت در قم تداوم بخشید. وی مدت هفتاد سال، به تدریس سطوح فقه و اصول پرداخت و نیز به مدت ۳۰ سال نیز، به تدریس خارج فقه و اصول اشتغال داشت و طلاب و فضلاء فراوانی از محضر علمی وی بهره‌مند شده‌اند که بسیاری از آنان، از مدرسین عالی‌مقام و از خدمت‌گزاران نظام مقدس اسلامی در عرصه‌های مختلف می‌باشند. آیت‌الله محفوظی به‌طور تخصصی در فقه و اصول به تعلیم و تدریس مشغول و هم‌زمان مطالعات گسترده و تأملات ژرف‌اندیشانه خویش را در زمینه‌های تفسیر و علوم قرآنی پیگیری کرد. این عالم ربانی و بزرگوار، با اینکه سال‌ها به تدریس خارج فقه و اصول اشتغال داشت، اما اقدامی برای چاپ رساله عملیه نکرد تا اینکه پس از رحلت آیت‌الله‌العظمی بهجت رحمته‌الله علیه به

درخواست برخی از مقلدان آن بزرگوار، اقدام به انتشار رساله خویش نمود.^۳

● شاگرد و مرید امام راحل رحمته‌الله علیه

آیت‌الله محفوظی بی‌شک یکی از شاگردان ممتاز مکتب علمی و معنوی و سیاسی حضرت امام خمینی رحمته‌الله علیه به‌شمار می‌رود. وی به مدت ده سال از دروس فقه و اصول امام بهره‌مند شد و از افراد مورد وثوق و اطمینان آن بزرگوار به‌شمار می‌رفت؛ به‌گونه‌ای که حضرت امام، اجازات شرعی برخی از فضلاء حوزه قم و برخی از علمای بلاد را با توصیه و معرفی وی صادر فرموده است. وی از اولین آشنایی خود با حضرت امام می‌گوید: «ایشان برای نماز به مدرسه فیضیه می‌آمد؛ لذا علاقه ما از همان جا و قبل از شرکت در درس خارج ایشان آغاز شد. به موازات درس مرحوم امام، در درس آیت‌الله بروجردی رحمته‌الله علیه را هم تا زمان حیاتشان شرکت می‌کردیم، اما استاد برجسته ما در فقه و اصول مرحوم امام بود.»^۴

حجت‌الاسلام والمسلمین جعفری‌گیلانی در این باره می‌گوید: آیت‌الله محفوظی یکی از عناصر کلیدی در دفتر حضرت امام بود؛ چون هم سنگین و وزین بود و هم سزنگهدار و مورد علاقه حضرت امام. وی به‌همراه آقایان محمدعلی گرامی و عبدالعظیم محصل سبزواری، از جمله کسانی بودند که با اصرار فراوان، امام را راضی کردند تا رساله عملیه را چاپ نمایند. امام به آیت‌الله محفوظی دستور دادند و فرمودند که شما بروید مصباح‌الهدایه را بنویسید بعد از آنکه آقای محفوظی آن را نوشت و آورد، امام آن را تصحیح و بعد چاپ کرد. بعد از رحلت آیات بروجردی و سید عبدالهادی شیرازی رحمته‌الله علیه مردم دو شهر در ایران مقلد امام شدند؛ یکی رفسنجان به‌همت آیت‌الله هاشمی رفسنجانی و دیگری رودسر به‌همت آیت‌الله محفوظی و محمدی‌گیلانی و ربانی املشی و مرحوم لاهوتی. آیت‌الله محفوظی نقش مهمی در مقلد ساختن مردم شهرستان رودسر به‌صورت یکپارچه داشت. بعد کم‌کم به همه شهرها سرایت کرد. من معتقد هستم، شاید ده درصد از رساله‌های حضرت امام به سمت گیلان و مازندران می‌آمده است. آقای محفوظی در این زمینه فعال و سخت‌کوش و مقلد و مرید صددرصد امام بود.^۵

۱. جامع مدرسه از آغاز تا اکنون، ج ۳، ص ۳۷۰؛

۲. نشریه حریم امام، ش ۲۲۵، ص ۵؛

۳. فقیه اخلاقی، ص ۷؛

۴. خورشید تابان، شرح حال آیت‌الله محمد ایمانی لاهیجانی، ص ۷۵؛

۵. نشریه حریم امام، ش ۲۵۵، ص ۱۱، با تلخیص؛

آیت الله علی اکبر مسعودی خمینی در این باره می گوید:
 «از جمله کسانی که به امام واقعاً وفادار بودند، آقایان محمدی گیلانی و محفوظی بودند. با آنکه همیشه در منزل امام یک ساواکی ایستاده بود، بعضی از وقت ها رفت و آمد به طور کلی ممنوع بود و گاهی اوقات آزاد می گذاشتند؛ ولی این آقایان در آن شانزده سالی که امام از ایران به نجف تبعید شدند، منزل امام را هیچ وقت رها نکردند.»

• عضو فعال مدرسین و طرفدار امام رحمته الله علیه

آیت الله محفوظی که از پایه گذاران اولیه جامعه مدرسین حوزه علمیه قم و از اعضای مؤثر آن به شمار می رفت و طبق گزارش ساواک، وی از اعضای فعال و پرتحرک و طرفدار امام بوده است و در آن کانون حساس دینی، فعالیت انقلابی، علمی و سیاسی درخشانی داشته است. در یکی از اسناد ساواک مربوط به سال ۱۳۴۷ شمسی از ایشان به عنوان نماینده تام الاختیار امام خمینی رحمته الله علیه در گیلان که وجوه شرعی مقلدین امام را جمع آوری نموده و از راه های مختلف به نجف اشرف ارسال می کند، یاد شده است.^۱

وی همچنین از مبلغان و مروجان افکار علمی و انقلابی امام بود و از هر فرصتی جهت ترویج و تبلیغ و معرفی امام به عنوان مرجع اعلم و اشجع استفاده می کرد و از آنجایی ارتباط مستمری که با مردم منطقه گیلان و مازندران داشت، بسیاری از آنان را مقلد امام خمینی رحمته الله علیه کرد و نیز در گزارشی دیگر مربوط به وقایع سال ۱۳۴۶ شمسی و هجوم مأموران ساواک به منزل امام آمده است: به دنبال

۱. همان، ص ۷؛

۲. یاران امام به روایت ساواک، آیت الله

محمدصادق خلخالی، ص ۸۷.

بسم الله الرحمن الرحيم الحمد لله رب العالمين والصلوة والسلام على محمد وآله الطيبين الطاهرين وعلية السلام
 مع اهل بيته الطيبين الطاهرين وعلية السلام وعلية السلام وعلية السلام وعلية السلام وعلية السلام وعلية السلام
 انفاً وذكراً له ان الله عز وجل قد افاض علينا من علمه وفضلته وفضلته علينا من علمه وفضلته وفضلته علينا من علمه وفضلته
 وعلية السلام وعلية السلام وعلية السلام وعلية السلام وعلية السلام وعلية السلام وعلية السلام وعلية السلام وعلية السلام
 انفاً وذكراً له ان الله عز وجل قد افاض علينا من علمه وفضلته وفضلته علينا من علمه وفضلته وفضلته علينا من علمه وفضلته
 وعلية السلام وعلية السلام وعلية السلام وعلية السلام وعلية السلام وعلية السلام وعلية السلام وعلية السلام وعلية السلام

بسم الله الرحمن الرحيم الحمد لله رب العالمين والصلوة والسلام على محمد وآله الطيبين الطاهرين وعلية السلام
 مع اهل بيته الطيبين الطاهرين وعلية السلام وعلية السلام وعلية السلام وعلية السلام وعلية السلام وعلية السلام
 انفاً وذكراً له ان الله عز وجل قد افاض علينا من علمه وفضلته وفضلته علينا من علمه وفضلته وفضلته علينا من علمه وفضلته
 وعلية السلام وعلية السلام وعلية السلام وعلية السلام وعلية السلام وعلية السلام وعلية السلام وعلية السلام وعلية السلام
 انفاً وذكراً له ان الله عز وجل قد افاض علينا من علمه وفضلته وفضلته علينا من علمه وفضلته وفضلته علينا من علمه وفضلته
 وعلية السلام وعلية السلام وعلية السلام وعلية السلام وعلية السلام وعلية السلام وعلية السلام وعلية السلام وعلية السلام

السلام وعلية السلام وعلية السلام وعلية السلام وعلية السلام وعلية السلام وعلية السلام وعلية السلام وعلية السلام
 انفاً وذكراً له ان الله عز وجل قد افاض علينا من علمه وفضلته وفضلته علينا من علمه وفضلته وفضلته علينا من علمه وفضلته
 وعلية السلام وعلية السلام وعلية السلام وعلية السلام وعلية السلام وعلية السلام وعلية السلام وعلية السلام وعلية السلام
 انفاً وذكراً له ان الله عز وجل قد افاض علينا من علمه وفضلته وفضلته علينا من علمه وفضلته وفضلته علينا من علمه وفضلته
 وعلية السلام وعلية السلام وعلية السلام وعلية السلام وعلية السلام وعلية السلام وعلية السلام وعلية السلام وعلية السلام

آن چندتن از مسئولان شهریه امام از جمله آقایان محفوظی، حسن صانعی و ... دستگیر و تبعید گردیدند.^۲

یکی از فضلالی حوزه علمیه قم می گوید: حضرت آیت الله محفوظی، از شخصیت های برجسته استان گیلان و از شاگردان ممتاز امام خمینی رحمته الله علیه که پروانه وار دور امام می چرخیدند. وی از سال ۱۳۴۱ مقلد امام و در جریان نهضت امام بوده است. به عنوان نمونه، موارد زیادی در صحیفه امام یا نور (مجموعه سخنان و پیام ها و اعلامیه ها و دست خط ها وی می باشد)، وجود دارد که فضلالی حوزه علمیه یا علمای بلاد از محضر امام درخواست اجازه امر شرعی یا روایی نموده اند و آیت الله محفوظی را که نزد امام دارای شخصیت علمی و برجسته شناخته شده بود، به عنوان معرف خود ذکر کرده اند که خود نشان دهنده عنایت و علاقه حضرت امام راحل به آیت الله محفوظی می باشد.

۳. جامعه مدرسین حوزه علمیه قم، ج اول، ص ۳۳۸.

خیلی معتر مانده

شماره: ۳۱۶ / ۵۵۲۷
 تاریخ: ۸ / ۱۶
 پست: ...
 گیرندگان: ...

موضوع: ...
عطف: ...

طبق اطلاع نامبردگان مشروح مزبور رتبه توضیح اطلاعاتی ضروری و همچنین نوشتن شمارت رفع خطی در رسد فیهی قلم در دست دارند.
 شیخ اسماعیل افغانی اصحابی، شیخ علی اصحابی، شیخ ابراهیم رحیمی اصحابی، شیخ غلامحسین رحیمی اصحابی، شیخ حسین صالحی اصحابی، شیخ عباس محفوظی گلپایگانی، شیخ محمد علی اشکوری، شیخ رضا عباسی فیض اشکوری، شیخ نعمت اله گمشاد، شیخ جواد جوادی تیریز، شیخ حسین جوادی، شیخ عبدالحسن اشعری فی، ملا محمد ...
 جهت تحقیق در مورد صحت و سقم موضوع و تعیین مستندات کامل و سوابق آنان و تحت کنترل قرار دادن احوال و رفتار نامبردگان و اعلام هرگونه اطلاعات مکشبه در این زمینه

مجلس
 ۸۱
 طبقه بندی حقیقی

بسمه: ریاست ساواک و راهبری
 از: ساواک شهران ۱۳۵۲
 شماره: ۱۳۵/۸۵۹۳
 ۳۹۵۵
 ۲۶/۶
 در باره: شیخ عباس محفوظی تهرانی

نامبرد ملاحظه بکنایه ایروانی تاراحت و اخلاق و ولایت از عینی در شهرستان قم بوده که در فعالیتها و عهد امینی و خرمی، طلاب علوم دینی و مذهبی ...
 بهمن سال اقامت ام باری در روشنی حکومت گردید و حال حاضر متاثر است ...
 طبعی است زیرا نباید با هیچ کس باطل و مسلط بر موهبه بود در آن آموزشی لازم منابع و همکاران اختیاری و امنی و طاعت انسانی عمل نسبت به شناسایی و بازداشت شماره الله افغانی و سرمد را گزارش نمایند تا ترتیب اعزام وی بعمل مورد نظر دراد شود.

ریاست ساواک شهران
 ۲۳
 کنترل نامبرده
 ۱۳۵۲/۸/۳۱

ضمیمه ریاست سازمان اطلاعات و امنیت کشور

به: مدیریت کل دارموسوم ۲۱
 از: ساواک قم
 شماره: ۲۱ / ۴۱۸
 تاریخ: ۵۴ / ۴ / ۱
 بهیئت: دارد

در باره:
 بدینوسیله فتوکپی رونوشت را در این ...
 ۵۱ ادراگ استان مرکزی به آمو ...
 زیرکبیتصم مورخه ۲ / ۲ / ۵۴ که ...
 شهرستان قم اعتراض نمود موجب ...
 فاذا گاه هم برتا فاید گردید هاست ...
 تقدیم میگردد.

۱- ابرو القاسم خزلی
 ۲- محمد صادق کرکسچی
 ۳- عباس محفوظی
 ۴- احمد جنتی لاری
 رئیس ساواک قم - معینی
 اصل در پرونده که
 در پرونده که
 ۱۹۰۴ با بانی شود
 ۵۴-۵-۱۱

باسم تعالی

جناب آقای تصویر نخست وزیر ایران، رونوشت حضرت آية الله العظمی شیخ رونوشت حضرت آية الله العظمی در وقت سابق و در میان مردم بعد از این واقعه، منکر و کثیر و اصولی و کزاسی و ساختند در روحانیت انجام گرفت بخیر که تا به وقت آژان مشرف بترتیب شد. نکته ها در قرن و سلسله، سلب آزاد و کلام و بیان بیگانه رتبه آنها از افراد آزاد است نشان آنکه گمان در وقت سابق از ساواک و مکرزی جز مشهورترینند آنکس دران و ایجاد خطای زحمتی چیزی را گرفته است آنکس تصور و معرفی که بشماره ای مستعار بوده اند. او ای سارت و استاد او را با ره بگردد نمیکرد مردم و رشید و آزاد و ایران را از مرکز کشید و نیروی نام اعتماد است که همی و پلستان را نماند و گرفت و با وجود های روح و سیاست و روح الفت سرگرم نمود. آقا ای رتبه و وزیر ملت سابقان ایران به معنی جامعه روحانیت در گریز از خطر و امن بود. مرجع الفیقه و معرفت آية الله العظمی شیخ آية الله العظمی وحیة الاسلام الحائسی را در اردو و ایران همین خبری تا تریتش را خلاصی ایشان هستند. اگر تا است در وقت شما اینجا به همی توچپی شود. باید همه زندانها را گاه آزاد، مصونانه های دینی که به حکم قانون اساسی رسمیت ندارند، اصول خد انسانی و آزادی که برتر از بی رویه رفت با اقتدار مکتب رسیدگی شود. در نامه بی رویه نهایی مکتب بر سران و قری و مقامی همین عزیزان تحت رهبری زاهد اران لا بدورد بنده از این رو گزارش کار در اینست ...
 ۱- معتمد علی معراج
 ۲- حسنعلی منتظری
 ۳- ریائی شریانی
 ۴- ابوالفضل النجفی الدیلماساری
 - معاضد
 ۱- آیداله نوریانی
 ۲- مظالم الهادی
 ۳- معتمد بروجدی و شکرانی
 ۴- حسین نوری
 ۵- علی مشکینی
 ۱- ابوالقاسم خزلی
 ۲- نعمت اله صالحی
 ۳- سید جواد ظلم الهادی
 ۴- سید سید علی حسینی لاری
 ۵- معتمد مهدی ریائی
 ۱- سید علی درانی
 ۲- سید حسن ظاهری
 ۳- معتمد عسکری
 ۴- احمد بابیان
 ۱- سید علی کاظمی المهرانی
 ۲- ناصر گلزار
 ۳- جعفر سبحانی
 ۴- سید جواد اصحابی
 ۵- طیف قدوسی
 ۶- سید علی حیدر معتمدی
 ۷- شیخ هاشم کتیری
 ۸- سید علی حسینی
 ۹- سید کاظم حسینی
 ۱۰- الا حرمیت علی ستوده

● حکومت اسلامی و ولایت فقیه

در اول بهمن سال ۱۳۴۸ شمسی امام خمینی رحمته الله علیه در حوزه علمیه نجف اشرف و در طی سیزده جلسه، به طرح مسأله حکومت اسلامی پرداخت و مسأله ولایت فقیه را که اصل آن از بدیهیات فقه شیعه بود، با شیوه‌ای جدید تبیین کرد. این سخنرانی‌ها به سرعت در قالب نوار و جزوه تکثیر و علی‌رغم ممانعت رژیم شاه در ایران پخش شد و بعد از پاییز ۱۳۴۹ جزوات سخنرانی پس از ویرایش و تأیید امام، به صورت کتاب چاپ و مخفیانه به ایران فرستاده شد. آیت الله محفوظی که یکی از مروجان و مبلغان تفکر حکومت اسلامی بود، به پخش گسترده جزوات، نوارها و کتاب‌های امام خمینی رحمته الله علیه اقدام کرد. جالب است بدانیم که طرح حکومت اسلامی، مورد توجه جدی اعضای جامعه مدرسین قرار گرفت و مهمترین اقدام عملی آنان تشکیل گروهی به نام ولایت بود. اندیشه اعضای گروه این بود که روزی بتوانند، حکومت اسلامی را که آرزوی حضرت امام و یاران بزرگوارش بود، در ایران و بعد در سایر کشورها برقرار کنند. جلسات جامعه مدرسین منعقد و پیرامون موضوع حکومت اسلامی و سایر موضوعات مرتبط با آن همانند اقتصاد اسلامی و روابط بین‌الملل و ... بحث و تبادل نظر شد. پس از روشن شدن موضوع، کار تحقیقات و پژوهش و مطالعه کتب و منابع، فیش برداری و تدوین و طبقه‌بندی موضوعات آن، آغاز و با جدیت هرچه تمام‌تر تداوم یافت. بدین‌وسیله هزاران فیش در زمینه حکومت اسلامی توسط اعضای گروه جامعه مدرسین جمع‌آوری و تدوین گردید. متأسفانه در سال ۱۳۴۹ شمسی، ساواک از آن مطلع و تمام برگه‌های آن را ضبط و معدوم کرد. اعضای گروه ولایت عبارتند از آیات: محفوظی، آذری قمی، امینی، شهید باهنر، شهید بهشتی، ربانی شیرازی، سبحانی، محمدی گیلانی، طاهری خرم‌آبادی، شهید قدوسی، مشکینی، مصباح یزدی، شهید مفتاح، مکارم شیرازی، هاشمی رفسنجانی و یزدی.^۱

آیت الله محفوظی درباره ولایت فقیه که متأثر از افکار نوین و عمیق و نورانی امام خمینی رحمته الله علیه است، با پژوهش و تحقیقات گسترده و با ارائه نظرات استدلالی علمی و فقهی، به همان نام ولایت فقیه تدوین نموده است.

● تبعید به رفسنجان

در پی موضع‌گیری اعضای جامعه مدرسین درباره موضوعاتی همچون اعتراض به جشن‌های ۲۵۰۰ ساله و مسائل مربوط به فلسطین و انتشار اعلامیه در محکومیت بازداشت برخی از

روحانیون و دانشگاهیان و شکنجه آنان و نیز محکوم نمودن اهانت دو سناتور مجلس سنا به حضرت امام خمینی رحمته الله علیه در اواخر دی ماه ۱۳۵۰ شمسی، آیت الله محفوظی به همراه ۲۵ نفر از مدرسین طراز اول حوزه علمیه قم، توسط رژیم طاغوت دستگیر و بلافاصله به نقاط مختلف تبعید شدند. آیت الله محفوظی پس از دستگیری و محاکمه، به تبعید در شهرستان رفسنجان واقع در استان کرمان محکوم شده بود. در یکی از اسناد ساواک به تاریخ ۵۲/۶/۱۶ درباره ایشان چنین آمده است:

«وی یکی از روحانیان ناراحت اخلاص طرفدار خمینی در شهرستان قم بوده که در فعالیت‌های ضد امنیتی و تحریک طلاب علوم دینی و متعصبان مذهبی به شورش و بلوا دخالت داشته که به همین وضعیت یادشده در کمیسیون امنیت اجتماعی مورخه ۵۲/۵/۲۲ شهرستان قم مطرح و در نتیجه به سه سال اقامت اجباری در رفسنجان محکوم گردیده است که در حال حاضر متواری می‌باشد. نامبرده از سوی ساواک ممنوع‌المنبر اعلام گردیده است.» آیت الله محفوظی پس از دستگیری، به رفسنجان منتقل گردید و سه سال تبعید خود را در این شهر سپری کرد.

● همراه کردن علمای بزرگ با انقلاب و امام رحمته الله علیه

آیت الله محفوظی از شاگردان انقلابی امام، همانند خود ایشان، تفکر ناب انقلابی و اسلامی داشت و در راه مبارزه با طاغوت و به ثمره نشستن اهداف امام از هیچ تلاش و کوششی دریغ نوردیده و با همه توان به میدان آمد و در این مسیر دشوار به شهرهای مختلف مسافرت نمود تا علمای بزرگ و تأثیرگذار را با انقلاب و امام همراه سازد. او به -خوبی می‌دانست، اغلب بزرگان و شخصیت‌های علمی شهرها، هیچ شناختی از امام و علت قیام وی علیه رژیم طاغوت نداشتند و متقاعد کردن و همراه ساختن آنان، کاری بس دشوار است؛ خصوصاً اینکه اغلب آن بزرگان از تحصیل کرده‌های نجف و از شخصیت‌های شریف و متقی و باسوادی هستند؛ ولی اعتقادی به مبارزه ندارند و تفکرشان تفکر انقلابی نیست و دایره فعالیت آنان، در محدوده دینی و تبلیغی محدود می‌شود؛ لذا رسالت دینی و عرق مذهبی آیت الله محفوظی باعث شد که در این ملاقات‌ها، آنان را با موقعیت ممتاز علمی امام آشنا ساخت و در این راه موفقیت بسیاری کسب کرد.

آیت الله محفوظی در این باره می‌گوید: «ما در این رفت و آمدها و ملاقات با بزرگان شهرستان‌ها، با موانع زیادی روبه‌رو شدیم. برخی از آنان، با شنیدن نام امام و یا دیدن اعلامیه

ایشان به شدت ناراحت می شدند و حاضر نمی شدند، ما را بپذیرند و سخن ما را بشنوند؛ بلکه ما را طرد می کردند؛ اما در مقابل برخی از آنان رفتاری متین داشته و حتی علاقه مند و مجذوب عظمت علمی امام می شدند؛ ولی در همراه ساختن و متقاعد کردن آنان با آرمان امام توفیق چندانی حاصل نمی شد و آنان در عمل همکاری نمی کردند؛ زیرا آنان اعتقادی به مبارزه با طاغوت نداشتند؛ بلکه آن را کاری بیهوده و عبث می دانستند و معتقد بودند، رژیم طاغوت از حمایت همه قدرت های جهانی برخوردار است و با دست خالی و بدون داشتن تجهیزات نظامی، قدرت مبارزه و مقابله با آن وجود ندارد و لذا تمایلی برای همکاری و همیاری و همراهی و حمایت از نهضت اسلامی از خود نشان نمی دادند. تفکر آنان، تفکر مبارزه و مقابله با رژیم طاغوت نبود و کاری به سیاست نداشتند. البته این عدم همراهی، به معنای تأیید رژیم طاغوت از سوی آنان نبود؛ بلکه همگی آنان رژیم طاغوت و شخص شاه را رژیم ظالم و فاسد می دانستند. چنانچه بعدها برخی از آنان از مواضع گذشته خود عدول نموده و به نهضت مقدس اسلامی پیوستند.

• ویژگی های اخلاقی

آیت الله محفوظی علاوه بر تدریس فقه و اصول و دارا بودن مسئولیت های علمی و سیاسی یکی از اساتید بنام و شناخته شده اخلاق در حوزه های علمیه بودند و جلسات پابرجای اخلاقی وی یکی از تأثیرگذارترین درس حوزه به-شمار می رفت. بیان شیوا و جذاب، نفوذ کلام و گیرایی سخن، تهذیب نفس و تزکیه روح، تیزهوشی و نکته پردازی، پرهیز از جدال و مخاصمه در گفتار، تسلیم سخن حق بودن، حسن معاشرت و گشاده رویی تواضع و فروتنی، حلم و بردباری، پرهیز از سخنان بیهوده، احترام به شخصیت ها و افراد و حفظ آبروی آنان، رعایت کامل ادب اسلامی، پرهیز از مریدبازی و تشریفات، بی آلاچی و خلوص و از همه مهمتر، سیر و سلوک عرفانی طبق موازین شریعت اسلامی، از جمله ویژگی های اخلاقی این عالم ربانی است. سخنان دل نشین وی در جلسات اخلاق عملی همواره در محافل علمی، دانشگاهی و حوزه های علمیه مشتاقان فراوانی داشت.

حجت الاسلام محمدجواد حجتی کرمانی در این باره می گوید: «نجابت، ملائمت و تواضع از خصوصیات ایشان است هیچ گاه به دنبال این نیست که رأی خودش را به دیگری تحمیل کند یا خودنمایی داشته باشد. این مسائل را در آقای محفوظی هرگز ندیدم و در ایشان نیست. ایشان انسان متین و آزاداندیشی است و اهل اینکه برای خودش شأنی قائل باشد

داشتن اعتماد به نفس، از جمله دیگر ویژگی های شخصیتی این عالم وارسته بود زهد و ساده زیستی در زندگی آیت الله محفوظی، اصل مهمی است که هیچ جایگزینی ندارد. وارستگی و مناعت طبع و حسن خلق ایشان، زبان زد خاص و عام است. منزل مسکونی وی بسیار ساده و بی آرایش بود که بیش از ۶۰ سال بود که در آن سکونت داشت. ویژگی های بارز اخلاقی و شخصیتی ایشان، باعث شد تا همواره از سوی آیت الله العظمی بهجت رحمته الله علیه در بسیاری از مسائل مهم مرجعیت مورد اعتماد و اتکاء قرار بگیرد. از جمله پانزده سال مسئولیت استفتائات و مراجعات علمی دفتر آن مرجع عالی قدر را برعهده داشتند و چنان مورد وثوق و اعتماد ایشان بود که به عنوان جانشین ایشان در محراب معرفی شد. این اعتماد و اطمینان تا آنجا بود که آیت الله العظمی بهجت رحمته الله علیه پس از آنکه آیت الله محفوظی مسئولیت دفتر ایشان را پذیرفت، حاضر به راه اندازی دفتر مزبور شدند. این همراهی و همدلی، فقط در فعالیت های ظاهری نبود و آن دو بزرگوار در مسائل باطنی و سلوکی نیز روابط ویژه ای با یکدیگر داشتند.^۲

و یا به دنبال نام و نشان باشد، نیست. مشی اعتدالی ایشان زبان زد است.^۱ آیت الله مسعودی در این باره می گوید: «آنچه را که من در طول رفاقت ۵۰ ساله از ایشان دیدم، این است که هیچ وقت دنبال این نبود که خودش را مطرح کند؛ ولی در عین حال خادم مردم بود.»^۲ از جمله جلوه های خصلت ایشان، تعبد و ترس از معاد و حساب و میزان است که بارها و بارها در جلسه درس خود به مناسبت های مختلف، به این موضوع اشاره داشت. از دیگر خصوصیات حضرت استاد، رعایت حدود و آبروی اشخاصی مختلف؛ خصوصاً در مورد هم دوره ای ها بود؛ گرچه ایشان گاهی با بی مهری هایی در موارد مختلف از جانب عده ای مواجه می شد؛ اما خویشتن دار بود و مهر سکوت بر لب می زد و کریمانه تحمل کرده، از کنار این گونه مسائلی می گذشت. یکی دیگر از خصلت ها و ویژگی های ایشان، پای بندی به اصول و پرهیز از افراط و تفریط در همه امور بود. ضوابط و حدود را فدای مصالح شخصی نکردن و نگاه عالمانه به باطن عمل و در نتیجه دوراندیشی داشتن، برخورداری از برنامه ریزی، پرهیز از عجله و شتاب زدگی و

۱. نشریه حریم امام، ش ۲۲۵، ص ۸؛

۲. همان، ص ۷؛

۳. فقیه اخلاقی، ص ۱۱ و ۱۲؛

• درس اخلاق

ابعاد شخصیتی آن اسوه اخلاق و تقوا چنان برجسته است که برای ترسیم آن، به داستان‌سرایی‌های عاری از حقیقت نیازی ندارد. آیت‌الله محفوظی به شدت متخلق به اخلاق حسنه بوده و به معنای واقعی کلمه استاد اخلاق بودند. رفتار و گفتار آن بزرگمرد اخلاق و ادب مملو از حکمت‌های اخلاقی و آراستگی کلام، از ویژگی‌های خاص معظم‌له بود. اذهان طلاب و فضلاء محترم، مملو از خاطراتی است که یادآور ادب و تواضع و فروتنی وی بوده است. آن بزرگوار علاوه بر تدریس فقه و اصول، یکی از معروف‌ترین مدرسین اخلاق در حوزه علمیه قم به‌شمار می‌رفت.

علاوه بر روزهای چهارشنبه و سایر مناسبت‌های مذهبی، طبق رسم اغلب اساتید حوزه‌های علمیه، وی نیز طلاب و فضلاء حاضر در جلسه درس را با بیاناتی شیرین موعظه می‌کرد و هم‌چنین در روزهای پنج‌شنبه طبق دعوت مرکز مدیریت حوزه علمیه قم نیز، در سالن اجتماعات مدرسه مبارکه فیضیه، درس اخلاق رسمی داشت که صدها نفر از مشتاقان علم و اخلاق و تزکیه و خودسازی در آن شرکت می‌کردند و از انفاس قدسی وی بهره می‌بردند.

• توصیه‌های اخلاقی

از سفارش‌های مهم اخلاقی حضرت آیت‌الله محفوظی که همواره طلاب علوم دینی و عموم مردم ایمانی را به آن دعوت می‌نمودند:

۱. توجه به این آیه شریفه: ﴿الم یعلم بانّ الله یرى﴾؛ آیا آدمی نمی‌داند که خداوند بزرگ نظاره‌گر اعمال اوست؟
۲. «الخلص العمل فانّ الناقد بصیر»؛ عملت را خالص گردان؛ چراکه بررسی‌کننده اعمال کاملاً بینا و آگاه است. معظم‌له برای افرادی که از دور و نزدیک خدمت ایشان می‌رسیدند. این روایت امیرالمؤمنین علیه السلام را متذکر می‌شد: «ینبغی للعاقل أن یحترس من سکرالجمال وسکرالقدرة وسکرالعلم وسکرالمدح وسکر الشباب فان لكل ذلک ریاحاً خبیثة تسلب العقل وتسخف الوقار»؛

سزاوار است که عاقل از مستی ثروت، قدرت، دانش، ستایش و مستی جوانی بپرهیزد؛ چراکه هریک را بادهای پلیدی است که عقل را نابود و وقار و هیبت را کم می‌کند.

یکی از نصایح معظم‌له ذکر موت است؛ همواره متذکر می‌شوند که انسان نباید مرگ و حساب و کتاب را فراموش کند. وی در مذمت دنیا همیشه این شعر حافظ را یادآور می‌شد:

گوبیا باور نمی‌دارند روزی داوری
کاین همه قلب و دغل در کار داور می‌کنند

• شخصیت جامع

آیت‌الله محفوظی دارای کمالات و فضائل فراوانی بود. فقه و فقاقت او مورد تأیید بزرگان و مراجع بزرگ بوده است و در موقعیت علمی وی همان جمله بلند و عمیق و نورانی آیت‌الله العظمی بهجت رحمته الله علیه کفایت می‌کند که گفتند: «بنده روی حکم آقای محفوظی حکم نمی‌کنم». وی تألیفات ارزشمندی در فقه و اصول دارد که توانایی علمی‌اش در نزد خواص به‌خوبی عیان و آشکار می‌سازد.

■ اما اخلاق: وی در میان فضلاء حوزه، به‌عنوان یک شخصیت برجسته اخلاقی شناخته می‌شد و به‌همین عنوان شهرت داشت و با نوشتن کتاب «اندیشه‌های بنیادین اخلاق»، به‌طرز عالمانه‌ای به تبیین و تفسیر عارفانه معارف الهی و تشریح سجایای اخلاقی پرداخته است.

اما در زهد و ساده‌زیستی: این فقیه والامقام در کمال ساده‌زیستی و با مناعت طبع زندگی می‌کرد. منزل مسکونی او بیش از شصت سال قدمت داشت. حال آنکه اغلب منازل اطراف تخریب و نوسازی شد. با اینکه دارای موقعیت سیاسی و اجتماعی والایی بود؛ اما با این وصف هیچ تغییری در سبک و روش زندگی فردی و اجتماعی وی به وجود نیامد و در بعد سیاسی نیز، امین و مورد وثوق امامین انقلاب بود و در مناصب گوناگون، خدمات شایانی به مملکت، انقلاب و مردم کرد.

در خدمت‌رسانی و کمک و مساعدت به هم‌نوعان از هیچ تلاشی دریغ نورزید و افرادی که به او مراجعه می‌کردند، با توجه به موقعیت و نفوذی که داشت، مشکلات قضایی و درمانی و اداری و مالی مراجعان را با کمک دوستان خود مرتفع می‌ساخت. در بعد عرفان عملی نیز، سال‌های متممادی از محضر عارفان بزرگی همچون امام خمینی و آیت‌الله بهجت رحمته الله علیه بهره‌های معنوی بسیاری برده است. ساده‌زیست و زاهد و مردم‌دار بود و در سال‌های آخر عمرش، منزل مسکونی و زمین شالیکاری خود را وقف حوزه علمیه امام صادق علیه السلام که یکی از یادگارهای همیشه جاویدان معظم‌له می‌باشد، نمود.

• تلاش برای اصلاح جامعه دینی

از جمله ویژگی‌های ممتاز آیت‌الله محفوظی آن است که هیچ اصل و فرعی، او را از اصل و فرعی دیگر غافل نمی‌کرد. بدین رو هر مهمی را به‌جا و در جای خود در کانون توجهات خویش قرار می‌داد. همان قدر علم را پاس می‌داشت که حضور در اجتماع را مغتنم می‌دانست و به‌همان اندازه به تفقه و تفکر در دین ارزش می‌نهاد که سیاست و مرزبانی از کیان اسلامی را مهم می‌شمرد. بدین جهت همراه امام

و آن بزرگوار وی را به آیت الله پسندیده حواله داده و با مساعدت آن بزرگواران و با همت مردانه و حضور مستمر معظم له، در اندک زمان ممکن خانه های روستا بازسازی گردیده و اهالی محل با مسرت و خوشحالی به منازل خود بازگشتند. آیت الله محفوظی حتی جاده مالرو این روستا را بازسازی و به جاده ماشین رو تبدیل کرد.

• مسئولیت دفتر آیت الله بهجت

در پی قبول مسئولیت علمی دفتر آیت الله العظمی بهجت رحمته الله علیه، بعثه آن عارف راحل در مکه و مدینه و استفتائات فقهی ایشان نیز برعهده ایشان قرار گرفت. اعتماد و اعتقاد آیت الله العظمی بهجت به آیت الله محفوظی تا آن حد بود که حتی در برخی مسائل نظر خود را نمی گفتند و می فرمودند: «بنده روی حکم آقای محفوظی حکم نمی کنم.»

هم چنین در موارد بسیاری هم، مراجعان خود را به ایشان حواله می دادند و بر آن تأکید می فرمودند. پس از ارتحال آیت الله بهجت، دفتر ایشان با اشراف و اجازه آیت الله محفوظی به کارهای جاری و فعالیت های علمی خود ادامه داد. اما آیت الله محفوظی به جهت کرامت نفس و مناعت طبع، جز آنچه را که بر آن تکلیف شده بود، بر خود هموار نکرد و به-رغم اصرار برخی از علمای بلاد و جمعی از مؤمنان و مقلدان

خمینی رحمته الله علیه پا به میدان مبارزه با رژیم طاغوت گذاشت و برخود فرض دانست که این عرصه دشوار و خطرناک را از همت عالی خویش خالی نگذارد. ایشان ضمن شرکت در جلسات جامعه مدرسین حوزه علمیه قم، بسیاری از اعلامیه های افشاگرانه آن مرکز را امضا کرد و بارها مورد تعقیب و بازجویی قرار گرفت و سرانجام تبعید شد. قبول سختی ها و تبعید و محرومیت، در دفاع از دین اسلام و انقلاب اسلامی، از ویژگی های ایشان است. در دفاع از دین و کیان مسلمین را وظیفه خود دانسته و لحظه ای تردید و ضعف و سستی به خود راه نداد و در زمان جنگ تحمیلی، بارها به جبهه های حق علیه باطل شتافت و نیز برای متقاعد کردن اساتید و برگرداندن آنان به کشور، بارها به اروپا و آمریکا رفت و از خویش مجاهدت ماندگار به یادگار نهاد.

• بازسازی روستا

در آستانه پیروزی انقلاب اسلامی، یکی از روستاهای شهرستان رودسر دچار آتش سوزی شد و در اثر وزش باد شدید همه خانه های روستایی تبدیل به خاکستر شد. آیت الله محفوظی به محض خیر تأسف بار حادثه، دست به اقدام فوری و عاجل زد و موضوع را با حضرت امام رحمته الله علیه که گویا هنوز به صورت تبعید در نجف اشرف به سر می بردند، در میان نهاد

● مقام علمی آیت الله بهجت رحمته الله علیه

من در نماز آیت الله بهجت شرکت می کردم. ایشان به زهد و عبادت و اجتهاد معروف بود. گاهی هم در روضه و مراسمی که در منزل ایشان بود، شرکت می کردم. ارتباط من با ایشان از همان زمان آغاز شد. من در درس ایشان شرکت نداشتم و گمان نمی کردم که ایشان این قدر دقیق مسلط به موضوعات علمی باشد تا اینکه در جلسات شورای علمی استفتائات ایشان شرکت کردیم و در آنجا متوجه شدم که نه تنها مسلط بر متون فقهی است؛ بلکه ایشان احاطه و اشراف کامل بر اقوال و نظرات بزرگان و قدما از علما، همانند: شیخ طوسی و علامه حلی و امثالهم رحمته الله علیه دارند؛ لذا در درس خارج فقه و اصول از اقوال آنان صحبت کرده و استفاده های علمی دقیق و ظریفی از آنان داشتند.

● تخصص در وقایع مشروطه

ایشان اگر در مجلسی می نشستند، حرف نمی زدند؛ مگر اینکه از ایشان سؤالی می شد و ایشان جواب سؤال را می دادند و در شب هایی که جلسات شورای علمی استفتائات بود، باز هم ما سؤال می کردیم و ایشان جواب سؤالات ما را می دادند و پس از اتمام جلسات علمی، ایشان خصوصاً مسائلی را در خصوص بزرگان و تاریخ که این تاریخ را که یک مقداری خودشان که در نجف بودند، از بزرگان نجف و کربلا از نزدیک دیده بودند و چه بسا مسائلی که قبل از ایشان در نجف اتفاق افتاده بود، ایشان برای ما بیان می کردند؛ مخصوصاً ایشان در جریان مشروطه یک تخصصی داشتند و خیلی وارد بودند که در مشروطه چه گذشت. در نجف علما دو دسته بودند؛ یک دسته مخالفین مشروطه و یک دسته موافقین. آنکه از نزدیک دیده بود، بیان می کرد: یادم نمی رود یک وقت یک آقای که تاریخ مشروطه را می نوشت، از من تقاضا کرد که شما یک ربع تا بیست دقیقه ای از ایشان وقت بگیرید تا خدمت شان شرفیاب شوم. من هم از ایشان وقت گرفتم. خود این شخص می گفت. بعد از آنکه خدمت شان رسیدم و با ایشان صحبت کردم، نکاتی را ایشان درباره مشروطه گفت. من با اینکه تاریخ مشروطه را خوب ورق زده و خوب نگاه کرده بودم، به این مطالب نرسیده بودم. مطالب برای من تازگی داشت. من آن مطالب را یادداشت کردم. خود این شخص می گفت. با اینکه قرار بود، یک ربع تا بیست دقیقه خدمت شان باشم، نزدیک به یک ساعت ایشان درباره مشروطه و خود نجف و آقایانی که مخالف و موافق مشروطه بودند، صحبت کردند.

آیت الله بهجت، حاضر به انتشار رساله نشد. آن بزرگوار در تمام سال هایی که در آستان مرجعیت بود، هرگز تمایلی به تصدی این منصب از خود نشان نداد و کوشید که نام و نشان از خود بر سر زبان ها نیندازد. اگر نبود عنایات و توجهات آیت الله بهجت به ایشان و اهتمامی که آن پیر راحل و عرش نشین به معرفی این مرد خدا داشت، همچنان در خلوت خویش آشیانه می داشت و در نشئه کتمان می زیست. آیت الله مسعودی خمینی در این باره می گوید:

«بعد از آنکه جامعه مدرسین مراجع را تعیین کردند، آیت الله بهجت ایشان را برای دفتر خودشان انتخاب کردند و این، یکی از مزایای ایشان بود؛ چون آیت الله بهجت انسان ساده ای نبود و بسیار انسان تیزبینی بود. من و آقای مصباح یزدی رحمته الله علیه حدود ده سال به درس ایشان رفته ایم؛ البته من آقای محفوظی را در درس ایشان ندیدم؛ ولی با ایشان مراوده داشتند، آقای بهجت به ظواهر نگاه نمی کرد. ایشان خیلی چیزها را می دانست و یک موجود خاصی بود. چشم دلش باز بود و می دید. آیت الله بهجت امور مالی دفترش را در اختیار آقای محفوظی گذاشت. آقای بهجت کسی نبود که به هرکسی این امور را محول نماید. آقای محفوظی مورد علاقه آیت الله بهجت بود. یکی از دلایل آن، این است که ایشان از نظر مالی، اخلاقی و انسانی، آدم آراسته و ساخته شده ای است.»

● خاطرات ناب

سابقه آشنایی و ارادت آیت الله محفوظی نسبت به آیت الله العظمی بهجت رحمته الله علیه به ده ها سال پیش برمی گردد و او را از مردان با تقوا و زاهد عصر معاصر می دانست؛ اما بعد از اعلام مرجعیت آیت الله العظمی بهجت توسط جامعه مدرسین حوزه علمیه قم، آیت الله محفوظی به دعوت و اصرار آن فقیه عارف، مسئولیت دفتر و بعثه حج و نیز شورای علمی استفتائات معظم له را پذیرفت و بیش از پانزده سال، ریاست آن را برعهده داشت و پاسخگوی نیازهای علمی و معنوی مقلدان و ارادتمندان و مراجعان داخلی و خارجی آن بزرگوار بوده و در خلال ارتباط گرم و صمیمی تنگاتنگی که با آن بزرگوار داشته است، خاطرات شیرین و نابي نیز، از وی نقل کرده است که بخشی از آنها در منابع مختلف به چاپ رسیده است و نیز برخی از خاطرات ارزشمند چاپ نشده را از قول آیت الله محفوظی می آوریم:

● گرفتن دستورالعمل به طلاب

طلابی که یک مقداری آمادگی داشتند که وارد سیر و سلوک شوند، می آمدند خدمت آیت الله بهجت و از ایشان دستوراتی می گرفتند، یاد می آید، در اواخر روزی که خدمت ایشان در همان منزل قدیمی رسیدم و عرض کردم: دستوری یا ذکری بدهید؟ فرمودند: استادان من در اواخر عمرشان دستور یا ذکر نمی دادند؛ مگر یک مطلبی را که اگر شما دنبال کنید، می رسیدید، به مقصدی که داری می رسیدید. قبلاً دستوراتی می داد. یاد می آید که با یکی از دوستان -مان خدمت ایشان رسیدیم و عرض کردیم: چطور می شود که انسان خودش را آماده بکند که شرفیاب محضر حضرت بقیة الله عنه السلام شود. ایشان آن روزها یک دستوری داد؛ ولی در این اواخر می فرمود: اگر خودتان زمینه را مهیا کنید و خودتان را آماده کنید و این آماده کردن را خودشان با دو جمله تمام می کردند: یک اینکه عبادت و بندگی خدا را بکنید؛ خصوصاً توجه می دادند که نماز را در اول وقت بخوانید و دوم می فرمود: گناه نکنید و اگر این گونه عمل کردید، خود امام به دنبال شما می آید. این تعبیر ایشان بود که می فرمود: خود امام فرمود: احتیاج ندارد، خودتان را به زحمت بیندازید. شما اگر زمینه را مهیا کنید، ما به سراغ شما می آییم.

● ریاضت‌ها داشت

ایشان در سیروسلوک خیلی تلاش می کردند. من در میان اساتید خودم چنین چیزی ندیدم. ایشان ریاضاتی که در نجف و کربلا داشت، در اینجا هم آنها را دنبال می کرد. به نظرم می آید، کسی آن قدرت و توان ایشان را ندارد که آن ریاضیات را انجام دهد. ما در میان بزرگان و اساتید خودمان چنین چیزی ندیدیم.

● توسل

ایشان خیلی از افراد را به توسل ارجاع می داد. توسل را حلال مشکلات می دانست؛ توسل به ائمه معصومین علیهم السلام.

● لقاء الله

ایشان یک توجه خاصی داشت به این مسائل که خدا در قرآن می فرماید: ﴿انک کادح الی ربک کدحاً فملاقیه﴾؛ لقاء الله تلاش می خواهد. ما اگر در روایت داریم که امام فرمود: «القلب حرم الله»؛ قلب حرم خداست. شما در این قلب که خانه خداست، غیر خدا را راه ندهید. این نحوه بود که قلبش حرم الهی بود که هوا و هوس و شهوت و شیطان حب مال، حب جاه، حب مقام در قلب ایشان که حرم خدایی بود، وارد نشد؛ لذا این تلاش را داشت که خدا می فرماید: ﴿من کان یرجو لقاء ربه

فلیعمل عملاً صالحاً؛ خیال می‌کردیم که بگوییم: لقاء الله؛ یعنی ملاقات با پروردگار تبارک و تعالی و یا چند نماز نوافل بخوانیم و ... جای آن را می‌گیرد.

ایشان آن راه اساتیدشان را که مقید بودند، هر روز نماز جعفر طیار بخوانند و یا هر شب نماز لیلۃ‌الدفن بخوانند، همان راه را ادامه دادند و این شوخی نیست. هر کس این راه را ندارد، ایشان راهش را بلد بود. ایشان فوق‌العاده بود و بالأخره در یک کلام که اگر می‌گویند: مخالفاً لهواه، ایشان مخالف واقعی هوا و فقیه بود؛ واقعاً فقیه و از نظر فقه و فقهات قوی بود. شاید پانزده شانزده سال قبل، یک نظر دیگری داشتیم؛ اما بعد از اینکه در جلسات ایشان حاضر شدیم، بحث‌هایی که بوده دیدیم، فوق‌العاده بودند. از نظر اقوال فقهای گذشته، نه اینکه از متأخرین. الآن درباره اقوال متأخرین بعد از صاحب جواهر خیلی‌ها آمدند و کتاب‌هایی نوشتند و آقایان هم این اقوال را نگاه کنند؛ اما ایشان نظرات قدماء مانند نظرات محقق حلی یا شیخ طوسی رحمۃ‌الله‌علیہما را دنبال می‌کرد؛ لذا عمرشان را یا در مطالعه گذاشته بودند یا در نوشتن یا در عبادت و یا در تدریس. ایشان اهل تفریح و تفرج نبود. به مشهد که می‌رفت، با کوله‌باری از کتاب می‌رفت که در آنجا دنباله کارهای اینجای را انجام بدهد. اگر می‌خواست کسی را تشویق کند، می‌فرمود: مراقب باشید، محاسبه نفس [کنید]، انسان باید محاسبه کند! اینها را شما مراقبت کنید و بعد چیزهایی را از علمای بزرگ نقل می‌کرد؛ مثلاً از آخوند ملا فتحعلی سلطان‌آبادی که از علما و عرفای بزرگ بود، مطلبی را نقل می‌کرد و بعد می‌فرمود: آنها که بودند و ما که هستیم. اظهار حقارت نسبت به آنها می‌کرد که آنها چه مقاماتی داشتند، چقدر آنها کار و فعالیت می‌کردند. ایشان در زمان آیت‌الله بروجردی از شمال به قم آمده و ساکن شدند و بعد که اساتیدشان در نجف فوت کردند، ایشان در قم ماندگار شدند؛ لذا همان راهی را که در نجف داشتند، ادامه دادند تا آخرین لحظات زندگانی. روز آخر هم ایشان آماده شد برای تدریس. لباس خود را پوشید. یک قدری زودتر هم خودشان را آماده کرده بودند؛ مثلاً همیشه ساعت ۱۰ حرکت می‌کرده، آن روز قدری زودتر آماده شد که ماشین بیاید و حرکت کنند. اظهار کسالت کردند که امروز نمی‌توانم بروم و نماز جماعت را نمی‌توانم اقامه کنم.

● قدردانی از بزرگان علم

آیت‌الله بهجت بارها می‌فرمود: تعریف کردن از مرحوم ملاحسینقلی همدانی و آخوند ملافتحعلی سلطان‌آبادی رحمۃ‌الله‌علیہما، الآن که مرحوم شده‌اند، آسان و سهل است؛ اما وقتی که زنده

باشند، ما با آنها چگونه هستیم؟ آیا همه به آنها معتقدیم و آنها را ستایش می‌کنیم و یا فقط بعد از مردن‌شان از آنها تجلیل و احترام می‌کنیم؟

● روش خودسازی

بارها و بارها از حضرت آیت‌الله بهجت سؤال کردند که خودسازی را از کجا آغاز کنیم؟ نقطه شروع حرکت به سمت عرفان کجاست؟ ایشان فرمودند: نقطه آغاز، عمل کردن به همان چیزهایی است که می‌دانید. گاهی هم ایشان سفارش به چند چیز می‌کردند:

۱. عمل کردن به آنچه می‌دانیم؛
۲. ترک معصیت؛
۳. حالت توجه به نماز؛
۴. قرائت قرآن و ادعیه؛
۵. هم‌نشینی با صالحان.

ده دستورالعمل عرفانی - سلوکی

آیت‌الله محفوظی در کتاب عرفان و عبادت شرح حال کوتاهی از آیت‌الله بهجت آورده است و نیز در ادامه آن، به ده دستورالعمل عرفانی و سلوکی ایشان اشاره کرده است که طالبان و علاقه‌مندان، به آن منبع مراجعه کنند.

● فعالیت‌های سیاسی

آیت‌الله محفوظی از اول نهضت اسلامی به رهبری امام خمینی رحمۃ‌الله‌علیہ به‌طور فعال در مبارزات نهضت اسلامی شرکت داشت. در زمانی که هر نوع فعالیت و همکاری با حضرت امام رحمۃ‌الله‌علیہ جرم بود و مجازات سنگین را در پی داشت، وی یکی از مقسمین شهریه امام به‌شمار می‌رفت و از شاگردان و مریدان آن بزرگوار بود و در طول نهضت اسلامی، بارها دستگیر و زندانی و شکنجه شده و سرانجام در سال ۱۳۵۲ ش. به مدت سه سال به رفسنجان تبعید شد.

وی در این باره می‌گوید:

«ما از روی علاقه‌ای که به حضرت امام داشتیم، خانه ایشان را رها نکردیم؛ حتی به‌خاطر آن گرفتار ساواک شدیم که البته بار اول هم نبود که گرفتار ساواک بشویم؛ ساواک خیلی اصرار داشت که نباید به منزل امام برویم. به رئیس ساواک که خیلی هم مرد خشنی بود، گفتیم: ما سالیان دراز نزد امام درس خوانده‌ایم، نمی‌توانیم که بیت ایشان نرویم. گفت خب ماهی یکبار بروید! ما چانه زدیم، گفت: مگر اینجا بقالی است که چانه می‌زنید. گفتیم: به هر حال ایشان حق استادی به گردن ما دارد و باید به خانه او سر بزنییم. چند سال به رفسنجان تبعید شدم. به قول معروف عدو شود سبب خیر اگر خدا خواهد. چون من وقتی قم

من به منزل ما حمله کردند. ساواک کرمان همه چیز را برای پدرم در رفسنجان ممنوع کرده بود؛ حتی مسجد رفتن را. در آن زمان، یکی از علمای ربانی و برجسته رفسنجان حاج شیخ عباس پورمحمدی بود که ان شاء الله خدا ایشان را شفا بدهد، تمام امکانات خود را در رفسنجان از قبیل مسجد و... را در اختیار پدر من گذاشت. ساواک مانع استفاده از این امکانات شد. یکبار مأموران ساواک به منزل ما حمله ور شدند. آن زمان رئیس ساواک کرمان، فردی به نام آرشام بود. در این حمله، پدرم که کنار مأمورین ساواک نشسته بود، گفت: به شاه بگویید: نظام و قانون اساسی را منطبق بر اسلام تدوین کند و رفتارهایش را مطابق شرع کند و از امام بخواهد که از نجف بازگردند؛ یعنی این نصیحت را شجاعانه به رئیس ساواک گفت. من به خوبی به یاد دارم که اعلامیه خلع شاه از سلطنت که مهمترین اعلامیه تند جامعه مدرسین حوزه علمیه قم علیه رژیم طاغوت بود، در منزل ما تنظیم شد و برخی از چهره‌هایی را که در آن جلسه در منزل ما شرکت داشتند، به یاد دارم که آقایان: آذری قمی، حرم‌پناهی، منتظری، سیدمهدی روحانی، ربانی املشی، فاضل لنکرانی، امینی نجف‌آبادی، ربانی شیرازی و آقای مشکینی.^۲

بودم، حتی تا کاشان هم نرفته بودم؛ اما تبعید باعث شد که به رفسنجان بروم. بنده و مرحوم آقای محمدصادق کرباسچی، با هم دستگیر شدیم. ایشان را به فهرج کرمان و من را به رفسنجان تبعید کردند. وقتی مرا از شهربانی خلاص کردند و در شهر آزاد گذاشتند، در رفسنجان به دیدن ملای شهر رفتیم. ماه رمضان هم بود. ایشان به من گفت: تا در رفسنجان هستی، منزل ما باش! ماه رمضان را در منزل ایشان بودم. خداوند ایشان را حفظ کند. بعد از ماه رمضان، یکی از بازاری‌های آنجا منزلی برای من رهن کرد و آن وقت خانواده را با خود به رفسنجان آوردم.^۱

مدت تبعید آیت‌الله محفوظی سه سال به طول انجامید؛ یعنی از سال ۱۳۵۲ تا ۱۳۵۵ شمسی. نام و امضای این عالم مبارز، بیش از ۵۰ مورد در پای اعلامیه‌ها و بیانیه‌هایی که از سوی علما و مدرسین حوزه علمیه قم صادر شده است، در اسناد انقلاب اسلامی موجود است.^۲

دکتر صادق محفوظی درباره سختی‌های دوران تبعید پدرش می‌گوید:

«به خاطر دارم، در سال‌هایی که پدرم را به همراه خانواده به رفسنجان تبعید کرده بودند، بارها برای دستگیری دو برادر بزرگ

۱. نشریه حریم امام، ص ۵؛

۲. به-عنوان نمونه بنگرید به اسناد انقلاب اسلامی، ج ۳، ص ۱۳۷، ۱۶۲، ۱۶۴، ۱۵۸، ۱۹۹، ۲۲۲ و... و نیز شرح مبارزات جامعه مدرسین در مجموعه ۸ جلدی جامعه مدرسین حوزه علمیه قم از آغاز تا اکنون در مجلدات ۱ و ۲ به تفصیل آمده است؛

۳. همان، ص ۱۰؛

● مسئولیت‌ها

۱. عضو جامعه مدرسین حوزه علمیه قم؛
۲. ریاست کمیته انقلاب اسلامی شهرستان رودسر؛
۳. اولین امام جمعه شهرستان رودسر؛
۴. عضو خبرگان رهبری در سه دوره متوالی از استان گیلان؛
۵. عضو شورای عالی انقلاب فرهنگی کشور؛
۶. عضو شورای عالی حوزه علمیه قم، منصوب از سوی آیات عظام گلپایگانی، اراکی و مقام معظم رهبری به همراه جمعی از بزرگان و مدرسین حوزه علمیه قم؛
۷. نماینده امام در دانشگاه‌های تهران^۱.

ایشان در دوران حوادث و سال‌های پیش از انقلاب، به عنوان فردی معتمد برای انقلابیون و وکیل تام‌الاختبار حضرت امام بود. بعد از پیروزی انقلاب اسلامی نیز، با سیره معتدل و با اعتقاد به نشر معارف الهی، از طریق علم و عمل، مدتی نظارت بر انتخاب استادان معارف اسلامی دانشگاه‌ها و عضویت در شورای عالی انقلاب فرهنگی را عهده‌دار شد. حضور جدی و مستمر ایشان در دانشگاه و در میان دانشگاهیان و تشکیل جلسات مختلف برای تبیین آسان و استدلالی معارف اسلامی و شرح و توضیح نظام اخلاقی اسلامی همراه با نقل خاطره‌های شیرین از سلوک اخلاقی عالمان شیعی، نشان آشکاری بر علاقه معظم له به قشر فرهیخته دانشگاهی و تبلیغ صحیح آموزه‌های دینی است.^۲

این فقیه اخلاقی این پیوند صمیمی با دانشگاهیان و وحدت حوزه و دانشگاه را در عمل نشان داد و بدین سان از شعارزدگی و هیاهو پرهیز داشت؛ به طوری که حاضر نشد، در انجمن‌ها و اجتماعات و جلسات، از ایشان با عناوین و القاب یاد شود. حضور آیت‌الله محفوظی در دانشگاه تهران که به فرمان حضرت امام صورت گرفته بود، با قبول مسئولیت که بیش از هشت سال به طول انجامید، خدمات شایانی به دانشگاهیان کرد. یکی از اساتید در این باره می‌گوید:

«به خاطر دارم، وقتی به گوش ایشان رسید که حقوق رئیس یکی از دانشگاه‌های تهران چون که از جبهه ملی بود، قطع و از کار برکنار شده است، ایشان با قاطعیت این مسئله را پیگیری کرد و گفت: به صرف هواداری از گروه و یا شخص خاصی، افراد را نباید از مزایا و تدریس محروم کرد. این سلوک و روش ایشان در دانشگاه مشهور و جالب است، دوستان زیادی که در گزینش اساتید بودند، می‌دانند که روش ایشان نگهداری

اساتید و جذب و وصل کردن آنها به منبع فیاض حوزه بود. اصلاً کارهای ایشان، جنبه دخالت در امور نظام دانشگاهی را نداشت. چهره‌ای دینی بود که ساعاتی از درس و بحث حوزه را به دانشگاه اختصاص می‌داد. در اموری از قبیل شورای انقلاب فرهنگی، گزینش استاد، تدریس دروس معارف و ... به دنبال وحدت و وصل آنها به منبع فیاض حوزه بود. تا جایی که جریان تحکیم با ایشان مأنوس بودند و ایشان را پدر خودش می‌دانستند تا اینکه در سال ۱۳۷۲، ایشان این مسئولیت‌ها را تعطیل کرد و به قم آمد؛ ولی ارتباط خود را با دانشجویان حفظ کرد و گاهی کلاس اخلاق برای آنان تشکیل می‌داد. وی بعد از ارتحال امام، توسط مقام معظم رهبری به همراه آیات محمدی گیلانی و جنتی برای دانشگاه‌ها انتخاب و منشأ خدمات علمی و فرهنگی بسیاری شدند.»^۳

● جذب استادان دانشگاه

آیت‌الله محفوظی رحمته‌الله علیه بارها از طرف شورای عالی انقلاب فرهنگی مأموریت یافت، به آمریکا و اروپا رفته و اساتید ایرانی را جهت تدریس و ارتقای علمی دانشگاه‌ها به ایران دعوت کند. وی الحمدلله در این مأموریت موفق شد، بسیاری از اساتید متخصص را به ایران بازگرداند و تحولی در دانشگاه‌های ایران ایجاد کند. آیت‌الله محفوظی در این باره می‌گوید: «من نماینده امام در دانشگاه بودم و در دانشگاه با اساتید زیادی آشنا شدم. عده‌ای را از ایران اخراج کرده بودند. من از طرف شورای عالی انقلاب فرهنگی مأموریت پیدا کردم که آنها را از خارج برگردانم. برای این منظور آقای مسعود خمینی به اروپا رفت و من به آمریکا. همین که کسانی از طرف شورای عالی انقلاب فرهنگی رفته بودند که اساتید را برگردانند، برای آنان ارزش داشت در فرودگاه از ما پرسیدند که شما چه مأموریتی دارید؟ من گفتم: ما آمده‌ایم، اساتیدی را که از ایران به آمریکا رفته‌اند، برگردانیم که در مملکت خودشان خدمت کنند. این جواب را خیلی پسندیدند. وقتی می‌خواستیم به مسافرت بروم، خدمت امام رفتم و عرض کردم، شما پیامی برای اساتید دارید؟! فرمود: همین رفتن شما پیام است. عرض کردم: با وجود این چیزی بفرمایید. فرمود: به آنها بگو: مملکت مال خودتان است. بیایید مملکتان را حفظ کنید. در جلساتی که با اساتید داشتیم، این پیام را دادم که بسیار هم در آنان اثر گذاشت.»^۴

۱. دانشوران و دولت-مردان گیل و دیلم، ص ۶۶۰؛

۲. فقیه اخلاقی، ص ۱۴؛

۳. همان، ص ۱۱؛

۴. همان، ص ۴؛

• اندیشه‌های مکتوب

آیت‌الله محفوظی رحمته‌الله علیه علاوه بر تدریس و تحقیق، تألیفاتی نیز در مبانی و مبادی دانش‌های دینی دارد که فهرست زیر، بخشی از تحقیقات و تألیفات ایشان است که اغلب آنها به طبع رسیده است:

۱. کتاب خمس؛ ۲. کتاب زکات؛ ۳. کتاب حدود؛
۴. کتاب دیات؛ ۵. کتاب قصاص؛ ۶. کتاب تقلید؛
۷. کتاب حج (دو جلد چاپ شده)؛ ۸. سلوک کعبه؛
۹. تفسیر محفوظ که جزء ۲۸ قرآن کریم را شامل می‌شود که در زمان تبعیدش در رفسنجان آن را نوشته که یک جلد آن به طبع رسیده است؛ ۱۰. اخلاق اسلامی (چاپ سوم)؛ ۱۱.
- تاریخ قرآن؛ ۱۲. اندیشه‌های بنیادین در اخلاق اسلامی؛ ۱۳. ولایت فقیه؛ ۱۴. حاشیه تحلیلی بر عروة الوثقی؛ ۱۵. عرفان و عبادت؛ ۱۶. امام حسین علیه السلام و عاشورا؛ ۱۷. جوان و اصول عقاید؛ ۱۸. طهارت و نجاست اهل کتاب؛ ۱۹. تقریرات دروس خارج آیات عظام بروجردی و امام خمینی رحمته‌الله علیه؛ ۲۰. رساله عملیه^۱.

ضمناً ده‌ها مقاله اخلاقی از وی در مجلات و روزنامه‌ها به چاپ رسیده است.

• خدمات عمرانی و دینی

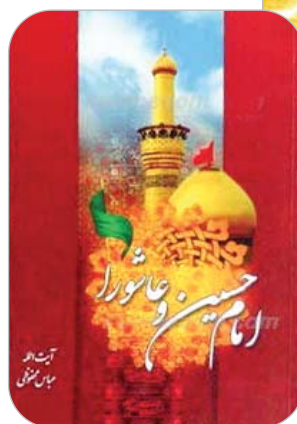
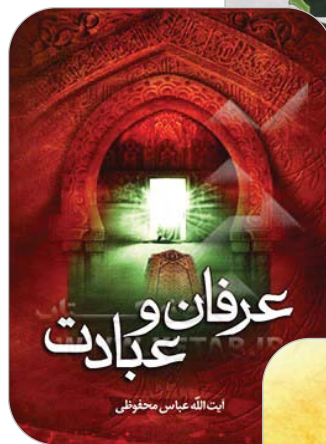
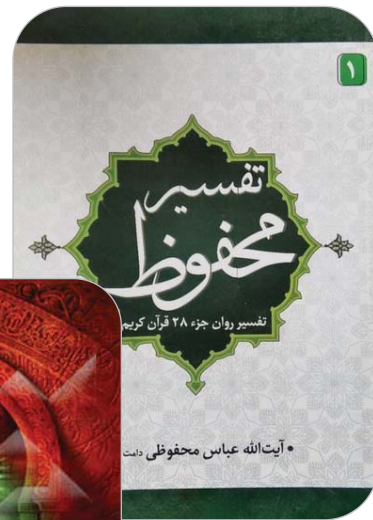
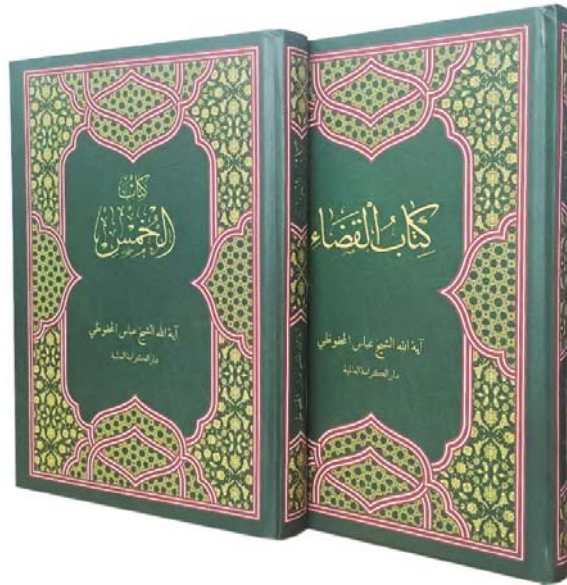
آیت‌الله محفوظی در احداث و مرمت ده‌ها حسینیه و مسجد و حمام و مجتمع آموزشی و رفاهی نقش فعال و تأثیرگذار داشت که مهمترین آنان عبارت است:

۱. احداث حوزه علمیه امام صادق علیه السلام در شهرستان رودسر در سه طبقه، با تمام امکانات آموزشی و رفاهی که هم‌اکنون در اختیار طلاب علوم دینی می‌باشد و طلاب در پایه اول تا دهم در این حوزه مشغول تحصیل و تدریس می‌باشند. این مدرسه علمیه در زمینی به مساحت ۴۰۰۰ هزار متر دارای ۲۰ حجره، سالن‌های تدریس، مهدیه و چندین دفتر است که هم‌اکنون ۱۲۰ طلبه در آن اشتغال به تحصیل دارند.^۲ هم‌چنین کتابخانه‌ای غنی دارند و بیش از ۱۵ نفر از اساتید در این مدرسه اشتغال به تدریس دارند که برای آنان منازلی مهیا شده است و ماهانه شهریه‌ای معتنا بهی‌مآزاد بر شهریه حوزه علمیه به آنان پرداخت می‌شود.^۳
۲. احداث آسایشگاه مجهز به نام امام رضا علیه السلام جهت معلولان و سالمندان.

۱. فقیه اخلاقی، ص ۱۴ و ۱۵؛

۲. نشریه پیام حوزه، ش ۱۹، ص ۱۲۲؛

۳. نشریه حریم امام، ص ۱۷؛

۳. احداث مدرسه ۱۲ کلاسه شبانه‌روزی در قالب یک مجموعه کامل شامل سالن ورزشی، خوابگاه و سلف سرویس جهت سکونت و تحصیل دانش‌آموزان محروم و بی‌بضاعتی که از مناطق محروم و صعب‌العبور وارد رودسر می‌شوند. در این مدرسه ۲۰۰ دانش‌آموز مشغول تحصیل در دو شیفت می‌باشند.^۱

● از منظر دیگران

۱. آیت‌الله حاج شیخ محمدعلی فیض گیلانی عضو جامعه مدرسین حوزه علمیه قم
آقای محفوظی مقداری از شمسیه و حاشیه ملاعبده را پیش من خواندند. وی از طلبه‌های بااستعداد گیلان بود؛ خوب درس خوانده، خوب مباحثه کرده و شاگردان خوبی دارند. بارها سطوح را تدریس کرده و الآن در جایگاه مرجعیت قرار دارد. خوش‌برخورد و خوش‌اخلاق بودن، مهمترین ویژگی اخلاقی ایشان است. وفاداریش نسبت به امام و انقلاب به شدت باقی است.^۲

۲. آیت‌الله حاج شیخ زین‌العابدین قربانی نماینده سابق ولی‌فقیه در گیلان و امام جمعه رشت
آیت‌الله محفوظی از همان دوران طلبگی، فرد صالحی بود. مدتی را در مدرسه حج‌تبه هم حجره و رفیق حضرت آیت‌الله مکارم شیرازی بود و نیز از نخستین شخصیت‌های حوزوی بود که جامعه مدرسین را در حوزه علمیه قم، پایه‌گذاری کردند و تا آخر عمرش نیز، از اعضای وزین آن به‌شمار می‌رفت. او شاگرد امام راحل علیه‌السلام بود و از خصیصین ایشان به‌شمار می‌رفت. امین و مورد وثوق بزرگان حوزه به‌ویژه حضرت آیت‌الله بهجت علیه‌السلام بود. در نهضت اسلامی ایران به رهبری امام خمینی علیه‌السلام فعالیت چشم‌گیری داشت و لذا هم دستگیر و هم تبعید شد و مرارت‌های فراوانی را متحمل گردید. پس از پیروزی انقلاب اسلامی، ابتدا در رودسر امام جمعه بود و در تأمین امنیت آن نقش به‌سزایی داشت و بعد نماینده خبرگان رهبری از استان گیلان شد و در انتخابات، از آرامش فراوانی برخوردار بود. امین امام در دانشگاه بود و فعالیت‌های فراوانی در دانشگاه‌های تهران داشت. شخصیتی وزین و متین داشت. پناهگاه ارزشمندی برای طلاب و فضلالی گیلان به‌شمار می‌رفت. خدمات فراوانی از جمله تأسیس مدرسه علمیه امام صادق علیه‌السلام در رودسر از خود به یادگار گذاشته است.

۱. همان، ص ۱۷؛

۲. همان، ص ۶؛

۳. آیت الله حاج شیخ علی اکبر مسعودی خمینی عضو جامعه مدرسین حوزه علمیه قم از ۵۰ سال قبل ایشان را می شناسم. ایشان از طلبه های شاخص گیلان بود. در آن موقع با اینکه جوان بود؛ اما مورد علاقه دیگران بود. صالح و متدین و خوش رفتار بود و انسان دوست داشت، با او رفیق باشد. مدتی هم همسایه بودیم و رفت و آمد داشتیم. وقتی هسته اولیه جامعه مدرسین در حوزه ریخته شد، حدود هفتاد نفر در منزل آیت الله حائری شیرازی جمع شدیم. سی چهل نفر انتخاب شد و بقیه را قبول نکردند و این گونه جامعه مدرسین تشکیل شد. آقایان محمدی گیلانی و محفوظی نیز، جزو جامعه مدرسین قرار گرفتند و بعد از آن، اساسنامه توسط بنده و آقایان امینی، مؤمن، شرعی و محفوظی نوشته شد. انصافاً آقای محفوظی در جریان جامعه مدرسین خیلی کوشا بود. ایشان انسان سالمی بود که از تهمت و غیبت کردن صد درصد پرهیز داشت. ایشان منزل هر کسی نمی رفت و با هر کسی رفت و آمد نداشت.^۱

۴. حجت الاسلام والمسلمین محمد جواد حجتی کرمانی از محققان حوزه علمیه قم زمانی که ما در قم بودیم، آقای محفوظی در زمره بزرگان حوزه و در ردیف آقایان مکارم، سبحانی، موسوی اردبیلی، و افرادی در این سطح بود. سطح علمی و فضل و شأن حوزوی آقای محفوظی در ردیف این آقایان بود؛ اما آن طور که من به یاد دارم، ایشان بسیار متقی بود و اهل اینکه برای خودش شأنی قائل باشد یا به دنبال نام و نشان باشد، نبود. آن ذهنیتی که من از ایشان دارم، آرامش، بی ادعایی، رفاقت، سلامت نفس و به خصوص نجابت است.^۲

۵. حجت الاسلام والمسلمین جعفری گیلانی رئیس هیئت امنای دفتر تبلیغات اسلامی حضرت آیت الله محفوظی، از شخصیت های برجسته استان گیلان و از شاگردان ممتاز امام خمینی رحمته الله علیه است که مانند آیات: ربانی املشی و محمدی گیلانی، پروانه وار دور امام می چرخیدند. وی از سال ۴۱ مقلد امام بود و در جریان نهضت مقدس اسلامی، جان فشانی های زیاد کرد. ایشان واقعاً امام را مقتدای خود می دانست. دو نفر بودند که در جلسات درس، خیلی از امام تجلیل می کردند؛ یکی آیت الله

فاضل لنکرانی و دومی آیت الله محفوظی رحمته الله علیه. آقای محفوظی امین آیات عظام: بهجت و شیخ علی صافی گلپایگانی رحمته الله علیه بود. ایشان به اتفاق آیات جنتی و محمدی گیلانی نماینده امام در دانشگاه ها شدند. آن دو یکی به شورای نگهبان رفت و دیگری حاکم شرع و دادگاه انقلاب و آقای محفوظی تنها ماند. چندین سفر برای جذب اساتید به خارج رفت. به این خاطر که ما در آن زمان دکتر کم داشتیم. زمان جنگ ما پنجاه هزار دکتر می خواستیم. ایشان مأموریت پیدا کرد، چندین سفر به آمریکا برود و بسیاری از افراد را برگرداند. ایشان بسیار ساده زیست و در همان خانه قدیمی شصت سال اقامت داشت. متعبد و متعهد بود و در مسائل اخلاقی و سیاسی بسیار مهارت داشت. ایشان یک شخصیت زلال و ناب و تأثیرگذار و صد درصد در خط امام و رهبری بود و اصلاً از خط امام تخطی نکرد.^۳

• ارتباط با اهل بیت علیهم السلام

آیت الله محفوظی عشق و علاقه زاید الوصفی به پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم و خاندان مطهر ایشان داشته است و از همان اول طلبگی، مجلس روضه ای در منزل خود منعقد می ساخت که تا آخر عمر شریف شان تداوم داشت. بسیار رقیق القلب بود و با شنیدن روضه به شدت منقلب می شد و می گریست.

• ارتحال

فقیه پارسا آیت الله محفوظی، پس از عمری مجاهدت علمی، تبلیغی، سیاسی، فرهنگی و خدمات اجتماعی عام المنفعه و تحمل رنج تبعید و شکنجه در مبارزه با رژیم طاغوت سرانجام در سن ۹۶ سالگی و در روز چهارشنبه ۲۱ شهریور ۱۴۰۳ شمسی، دارفانی را وداع گفت. پیکر پاکش بعد از تشییع و تجلیل باشکوه و بعد از اقامه نماز توسط آیت الله العظمی سبحانی در حرم مطهر حضرت معصومه علیها السلام به خاک سپرده شد و پیام های تسلیت از سوی مقام معظم رهبری، مراجع عظام تقلید و مراکز علمی، سیاسی حوزوی، دانشگاهی، سران سه قوه و سایر شخصیت های کشور و لشکری برای این فقیه خدوم و انقلابی صادر گردید. عاش سعیداً و مات حمیداً. متن برخی از پیام های تسلیت بدین شرح است:

۱. همان، ص ۸ و ۹؛

۲. همان، ص ۶؛

۳. همان، ص ۹ و ۱۰.

■ امام خامنه‌ای

بسم الله الرحمن الرحيم
درگذشت عالم بزرگوار آیت الله حاج شیخ عباس محفوظی رحمته الله علیه را به خاندان محترم و به همه دوستان و ارادتمندان و شاگردان ایشان تسلیت عرض می‌کنم. این عالم جلیل از شاگردان و یاران دیرین امام راحل رحمته الله علیه و از وفاداران به آن بزرگمرد تا آخر عمر بابرکت خود بودند. رحمت الهی و علو درجات ایشان را از خداوند مسألت می‌کنم.

سید علی خامنه‌ای / ۲۴ شهریور ۱۴۰۳

■ آیت الله العظمی نوری همدانی

انا لله وانا اليه راجعون
خبر ارتحال فقیه پارسا آیت الله آقای حاج شیخ عباس محفوظی رحمته الله علیه موجب تأسف و تأثر گردید. آن مرحوم از شخصیت‌های اثرگذار در نهضت امام راحل و اساتید بزرگ حوزه علمیه قم بود و با تألیفات متعدد و تربیت شاگردان فراوان در ترویج فرهنگ اهل بیت عصمت و طهارت علیهم السلام کوشا بودند. اینجانب درگذشت این عالم متقی را به حوزه‌های علمیه و همه وابستگان تسلیت عرض نموده و علو مقام برای آن فقید سعید مسئلت می‌نمایم.

■ آیت الله العظمی مکارم شیرازی

إنا لله و إنا اليه راجعون
خبر ارتحال عالم ربانی جناب آیت الله آقای حاج شیخ عباس محفوظی رحمته الله علیه موجب تأسف و تأثر گردید. تربیت شاگردان و تألیف آثار دینی و همچنین خدمات او به نظام اسلامی و حوزه‌های علمیه، ذخیره‌ای برای این عالم گرامی خواهد بود. اینجانب ضایعه فقدان این فقیه وارسته را به عموم شاگردان و ارادتمندان و خصوصاً به خانواده ایشان تسلیت عرض نموده و حشر وی با اولیاء طاهرین و صبر و اجر بازماندگان را از درگاه الهی مسئلت دارم.

■ آیت الله العظمی جوادی آملی

انا لله وانا اليه راجعون
ارتحال فقیه متعهد و استاد بزرگوار حوزه علمیه، حضرت آیت الله محفوظی رحمته الله علیه مایه تأثر و تأسف شد. غفران آن فقید راحل و تسلیت بازماندگان شریف مسئلت می‌شود.

■ آیت الله العظمی مظاهری

إنا لله و إنا إليه راجعون

ارتحال عالم ربانی و فقیه وارسته مرحوم آیت الله آقای حاج شیخ عباس محفوظی رحمته الله علیه که عمر شریف خود را در خدمت به اسلام و معارف والای اهل بیت عصمت و طهارت علیهم السلام سپری کردند، را به همه بازماندگان گرامی و شاگردان و ارادتمندان ایشان تسلیت عرض می‌کنم و از خداوند تعالی علو درجات آن فقیه فقید و صبر و اجر بازماندگان را مسألت می‌کنم.

■ جامعه مدرسین حوزه علمیه قم

إنا لله و إنا إليه راجعون

ارتحال مرجع عالیقدر مرحوم آیت الله العظمی آقای حاج شیخ عباس محفوظی رحمته الله علیه، عضو محترم جامعه مدرسین حوزه علمیه قم موجب تألم و تأثر گردید.

آن شخصیت برجسته در محضر بزرگانی چون حضرات آیات عظام؛ بروجردی، امام خمینی و گلپایگانی -اعلی الله مقامهم- پرورش یافت و در گذر سال‌ها خدمت به «مکتب اهل بیت علیهم السلام» به تربیت طلاب علوم دینی پرداخت.

ایشان در راه مبارزه با رژیم ستم‌شاهی یار و یاور امام راحل عظیم الشان رحمته الله علیه بودند و در مجاهدت برای پیروزی نهضت اسلامی رنج تبعید را به جان خریدند.

آن یار صدیق امام خمینی رحمته الله علیه و رهبر معظم انقلاب، علاوه بر درس و بحث و تألیفات، اقدامات ماندگاری نیز در امور خیریه و تأسیس مدارس علمیه داشتند و در ادوار مختلف در میدان‌های علمی، فرهنگی، اجتماعی و سیاسی نقشی مؤثر ایفا کردند.

جامعه مدرسین حوزه علمیه قم، رحلت آن فقیه پارسا و جلیل‌القدر را به محضر حضرت ولی عصر عجل الله تعالی فرجه، مقام معظم رهبری، مراجع عظام تقلید -دامت برکاتهم-، حوزه‌های علمیه، مردم شریف استان گیلان و شهر رودسر و همه ارادتمندان، مقلدان و بازماندگان آن فقید سعید تسلیت می‌گوید و از خداوند متعال، علو درجات و رضوان الهی برای ایشان و صبر و اجر را برای خاندان مکرمشان مسئلت دارد.

■ آیت الله اعرافی مدیر حوزه‌های علمیه کشور

إنا لله و إنا إليه راجعون

ارتحال فقیه پارسا و مرجع گرانقدر حضرت آیت الله العظمی آقای حاج شیخ عباس محفوظی (قدس سره الشریف) مایه اندوه و تألم حوزه‌های علمیه گشت. آن شخصیت برجسته، افزون بر طی مدارج علمی در حوزه‌های علمیه قم و نجف

اشرف و درک محضر اعظام و اساتید حوزه و امام راحل اعلی الله مقامه و نیز تربیت شاگردان فراوان و نشر آثار ارزنده، دارای سوابق و مقامات روحی و معنوی و فضائل اخلاقی برجسته بودند و ارتباط ویژه ایشان با مرحوم آیت الله العظمی بهجت رحمته الله علیه، سیره عملی ایشان آن را نشان می‌دهد.

این شخصیت بزرگوار در عرصه‌های اجتماعی و خدمت به مردم کوشا بودند و در میدان نهضت امام رحمته الله علیه و انقلاب اسلامی و مبارزات با رژیم ستم‌شاهی و تحمل رنج‌ها در این مسیر و در مناصب گوناگون حوزوی و فرهنگی و سیاسی نظام اسلامی حضور پیوسته و فعال داشته‌اند و متحمل محنت‌ها و رنج‌ها شدند و اکنون حوزه علمیه و شاگردان و علاقه‌مندان ایشان از فیض حضورشان محروم گشته‌اند. ارتحال ایشان را به حضرت ولی عصر عجل الله تعالی فرجه، مراجع عالی قدر تقلید دامت برکاتهم، رهبری معظم انقلاب اسلامی مدظله العالی، حوزه‌های علمیه، اساتید حوزه علمیه قم، شاگردان آن فقید سعید، مردم ارجمند استان گیلان و رودسر و بیت شریف معظم له و بیوت وابسته تسلیت و تعزیت می‌گویم و روح و رضوان بی‌پایان الهی را برای آن استاد بزرگوار و صبوری و شکیبایی و پاداش الهی را برای بازماندگان محترم از خداوند متعال خواستارم.

● منابع

۱. اسناد انقلاب اسلامی، مرکز اسناد انقلاب اسلامی؛
۲. جامعه مدرسین حوزه علمیه قم از آغاز تا اکنون، تدوین سیدمحسن صالح، مرکز اسناد انقلاب اسلامی؛
۳. خبرگان ملت، شرح حال نمایندگان مجلس خبرگان رهبری، دبیرخانه مجلس خبرگان رهبری؛
۴. دانشوران و دولت‌مردان گیل و دیلم، صادق احسان‌بخش، نشر صادقین، رشت، ۱۳۸۰ ش؛
۵. گنجینه دانشمندان، محمد شریف رازی؛
۶. نشریه پیام حوزه، شورای عالی حوزه علمیه قم؛
۷. نشریه حریم امام، ش ۲۲۵، نشریه آستان مقدس امام خمینی رحمته الله علیه؛
۸. نهضت روحانیون ایران، علی دوانی؛
۹. فقیه اخلاقی مروری بر زندگانی حضرت آیت الله حاج شیخ عباس محفوظی.

مرکز رسانه و فضای مجازی حوزه‌های علمیه

در دنیای امروز، رسانه نقش بسیار مهمی در انتقال اطلاعات و ایده‌ها ایفا می‌کند. این امر برای حوزه‌های علمیه و مراکز دینی نیز صادق است. حوزه علمیه به‌عنوان یکی از مراکز مهم علمی و فرهنگی کشور، نیازمند داشتن رسانه قوی و کارآمد است که بتواند، از طریق آن به‌شکل اثربخش، پیام‌های خود را به جامعه منتقل کند. با توجه به دلایل ذیل: ضرورت انتقال پیام‌های حوزوی به جامعه مخاطب، آموزش و تربیت دینی مخاطبان، پاسخ‌گویی به شبهات و پرسش‌های دینی افراد، تقویت هویت و انسجام اجتماعی و ارتباط مؤثر با شخصیت‌های علمی حوزوی و دانشگاهی و عموم طلاب حوزه‌های علمیه، وجود رسانه‌ای مستقل برای حوزه‌های علمیه انکارناپذیر می‌نمود؛

لذا در سال ۱۳۸۰ با مصوبه شورای عالی حوزه‌های علمیه و صاحب امتیازی مرکز مدیریت حوزه‌های علمیه، «هفته‌نامه افق حوزه» تأسیس گردید و در سال ۱۳۸۴ نیز «سایت حوزه‌نیوز» با هدف انتشار اخبار و رویدادهای حوزوی راه‌اندازی گردید. از سال ۱۳۹۰ با مجوز وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، خبرگزاری حوزه رسمیت یافت و از سال ۱۳۹۵ تا سال ۱۳۹۸ با عنوان مدیریت اطلاع‌رسانی و رسانه به فعالیت خود ادامه داد و سرانجام در سال ۱۳۹۸، با توجه به گسترش فضای مجازی و رسانه‌ها و با هدف حضور مؤثر حوزه در این عرصه، «مدیریت اطلاع‌رسانی و رسانه» به «مرکز رسانه و فضای مجازی حوزه‌های علمیه»، تغییر نام یافت. در حال حاضر، این مرکز دارای چهار مدیریت به شرح ذیل است:

۱. مدیریت اطلاع‌رسانی و خبر

این مدیریت از سه بخش زیر تشکیل یافته است:

● الف) هفته‌نامه افق حوزه

هفته‌نامه «افق حوزه»، تنها نشریه علمی- فرهنگی، اجتماعی و سیاسی ارگان رسمی مرکز مدیریت حوزه‌های علمیه و فراگیرترین رسانه مکتوب حوزوی کشور است که اسفند ۱۳۸۰ با هدف انعکاس آخرین اخبار و بیانات مراجع عظام و بزرگان حوزه و اطلاع‌رسانی به‌هنگام از رویدادهای حوزه‌های علمیه و مراکز دینی در سراسر کشور، تأسیس گردید و از اول تیرماه ۱۳۸۱، فعالیت رسمی خود را آغاز نمود. تاکنون ۸۰۵ شماره از این نشریه به‌صورت هفته‌نامه، ده‌ها شماره ویژه‌نامه با موضوعات علمی- فرهنگی و اجتماعی- سیاسی در قالب مجله و نیز ۱۰۰ شماره به‌صورت ضمیمه، منتشر گردیده است. این نشریه توانسته است، بخش عمده‌ای از روحانیان و حوزویان کشور اعم از مراجع عظام تقلید، علما، اساتید سطوح عالی و خارج حوزه، ائمه جمعه و جماعات و... را در جریان آخرین تحولات، رویدادهای علمی- فرهنگی و اجتماعی- سیاسی و اخبار جاری حوزه‌های علمیه سراسر کشور قرار دهد.

موضوعات مورد اهتمام در این نشریه عبارتند از: گفت‌وگو با شخصیت‌های حوزوی و دانشگاهی، پاسخ به شبهات، برگزاری و نیز گزارش نشست‌های علمی، انتشار یادداشت‌ها و مقالات علمی، شرح حال علما و شهدای روحانی، تبیین خدمات اجتماعی، علمی

و سیاسی عالمان و مبلغان حوزوی و... شایان ذکر است، انتشار موضوعات فوق با استقبال مراجع عظام تقلید، علما و طلاب و شخصیت‌های علمی روبه‌رو گردیده است. هفته‌نامه «افق حوزه» در نظر دارد، با ارتقای سطح محتوا، طراحی قالب‌های جدید، تولید ویژه‌نامه‌های خدمات‌محور و ایجاد نشریه خبری، علمی و اجتماعی استانی، نسبت به پوشش آخرین اخبار و جدیدترین رویدادهای حوزه‌های علمیه استان‌ها، گام جدیدی در مسیر اطلاع‌رسانی بردارد.

● ب) خبرگزاری حوزه

خبرگزاری حوزه به‌عنوان تنها مرجع رسمی اطلاع‌رسانی اخبار و رویدادهای حوزوی به‌صورت برخط، در سال ۱۳۸۴ با مصوبه شورای عالی حوزه‌های علمیه و مجوز وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی آغاز به‌کار کرد که تاکنون قریب به ۵۰۰ هزار محصول رسانه‌ای شامل: خبر، گزارش، مصاحبه، گزارش تصویری، ویدئو و یادداشت به زبان‌های فارسی، عربی، انگلیسی، فرانسوی، اردو، هندی و بنگالی منتشر نموده است.

اخبار رویدادهای حوزوی شهر مقدس قم، انعکاس نظرات و موضع‌گیری‌های مراجع عظام تقلید و علمای اعلام، همایش‌ها، کنگره‌ها، نشست‌ها، عملکرد و اقدامات مراکز علمی و پژوهشی، فعالیت‌های تبلیغی، پژوهشی و آموزشی طلاب و خدمات فرهنگی و اجتماعی روحانیت، مهمترین بخش‌های پوشش خبری خبرگزاری حوزه‌های علمیه محسوب می‌شود.

از دیگر فعالیت‌های این خبرگزاری می‌توان به مصاحبه با شخصیت‌های مختلف جهان اسلام، پاسخ به شبهات، انتشار محتوای دینی، علمی و فرهنگی مانند احادیث و روایات اهل بیت علیهم‌السلام، یادداشت‌های طلاب، فضلا و اساتید حوزه برشمرد. با توجه به ضرورت تربیت نیروی انسانی و رشد علمی طلاب در عرصه خبر، کارگاه رسانه‌ای و نشست‌های تخصصی متعددی در استان‌ها برگزار گردیده و با توجه به ضرورت انتشار برخط اخبار استان‌ها، خبرگزاری با راه‌اندازی ۵ دفتر نمایندگی در استان‌های آذربایجان غربی، قزوین، سمنان، هرمزگان، یزد و معرفی بیست و شش (۲۶) رابط خبری، گامی مهمی در این عرصه برداشته که در آینده این روند ادامه خواهد داشت.

● (ج) هفته‌نامه‌های افاق حوزه

هفته‌نامه عربی «الافاق»؛ نخستین نشریه حوزوی به زبان عربی است که از سوی مرکز رسانه و فضای مجازی حوزه‌های علمیه انتشار می‌یابد. تاکنون بیش از شصت شماره از این نشریه به همراه چندین ویژه‌نامه انتشار یافته است.

هدف از تأسیس و انتشار این نشریه، ایجاد پلی مطمئن میان حوزه‌های علمیه شیعه؛ به خصوص حوزه علمیه نجف اشرف و حوزه علمیه مبارکه قم است. «الافاق» در نظر دارد، از رهگذر معرفی ظرفیت‌های ارزشمند مادی و معنوی موجود در حوزه‌های علمیه شیعی، زمینه را برای بهره‌مندی بیشتر حوزویان و طلاب از ظرفیت‌های یادشده فراهم ساخته و تعامل سازنده حوزویان با یکدیگر را تسهیل نماید.

این نشریه با اطلاع‌رسانی در خصوص اخبار شخصیت‌ها، گزارش رویدادها، درج یادداشت‌ها و مقاله‌های علمی، شرح حال عالمان شیعی و نیز شهدای روحانیت، انجام مصاحبه با شخصیت‌های حوزوی، معرفی آثار حوزویان، معرفی مراکز و مؤسسات حوزوی، اطلاع‌رسانی در خصوص همایش‌های علمی و ... تلاش می‌کند، فضلاء و مخاطبان عرب‌زبان ایرانی و غیرایرانی را در جریان آخرین اخبار و تحولات و رویدادهای حوزه‌های شیعی قرار دهد. «الافاق» در نظر دارد، در آینده نزدیک، با ارتقای سطح محتوای خود و تنوع بخشیدن به آن و نیز افزایش شمارگان، با مخاطبان بیشتری در سرتاسر جهان ارتباط برقرار کند.

۲. مدیریت تولیدات چندرسانه‌ای

مأموریت این مدیریت، انگاره‌سازی محتوای قرآنی، روایی، دینی و انقلابی به محصولات دیداری و شنیداری است که در قالب، فیلم، مستند، پادکست، گرافیک، پویانمایی و متن هنری تولید

می‌شود. اکثر محصولات این بخش، اگرچه نخبگانی و مخاطب خاص دارد؛ ولی با توجه به قالب هنری آن، مورد استفاده توده مردم و اقشار مختلف قرار می‌گیرد. وظیفه این واحد در مرکز رسانه، شناسایی موضوعات لازم و ضروری در حوزه دین، تبلیغ، معرفی طلاب و روحانیت و تبدیل آن به محتوای هنری و رسانه‌ای و همچنین فراهم نمودن بستری برای تولید محصولات هنری و رسانه‌ای طلاب، واحدها و نهادهای حوزوی است. اگرچه در این مدیریت برنامه‌های متعددی در حوزه تولید محصولات رسانه‌ای دنبال می‌شود؛ ولی تولید محصولات فاخر و قابل رقابت در بازار رسانه، جذب استعداد هنری و رسانه‌ای، حمایت از طلاب تولیدکننده و معرفی حوزه و علما، از برنامه‌ها و سیاست اصلی آن محسوب می‌شود.

۳. مدیریت فضای مجازی و شبکه‌های اجتماعی

این بخش از مرکز رسانه جهت نظارت، حمایت و موج‌سازی در فضای مجازی و شبکه‌های اجتماعی به وجود آمده است تا با استفاده از شناسایی، راه‌اندازی و مدیریت شبکه انتشار متشکل از تلویزیون اینترنتی، کانال‌ها و ... جامعه و به خصوص طلاب و روحانیون سراسر کشور را در جریان اخبار و تحولات و اتفاقات مرتبط با دین و انقلاب و حوزه قرار دهد که در راستای تحقق این اهداف، می‌توان به اقداماتی مثل: تأسیس تلویزیون اینترنتی، جریان‌سازی و راهبری فعالان فضای مجازی، ارتقای کمی و کیفی محتوایی تولیدات و آثار منتشرشده از طریق نظارت محتوایی بر عملکرد کنشگران حوزوی، حمایت از کنشگران رسانه و فضای مجازی و ایجاد شبکه انتشار اشاره کرد؛ البته بخش فضای مجازی و شبکه‌های اجتماعی برای آینده، ساماندهی و حمایت بیشتر فعالان فضای و گسترش شبکه انتشار را در دستور کار دارد.

۴. مدیریت رصد و آینده‌پژوهی

بخش رصد و آینده‌پژوهی با محوریت لزوم رصد و پایش دائم وضعیت، نیازها و چالش‌های پیش پای حوزه‌های علمیه، شروع به کار کرده تا از طریق رصد، جمع‌آوری، داده‌کاوی و جمع‌بندی اطلاعات مسائل روز به تهیه بسته رصدی بپردازد و مراکز حوزوی و پژوهشکده‌ها و اندیشکده‌ها و مدیران ارشد و میانی را از نتایج پایش فضای مجازی و شبکه‌های ماهواره‌ای با محوریت حوزه و روحانیت، نظرسنجی‌ها و افکارسنجی‌ها، گزارشات مثبت و برخی چالش‌های حوزه و روحانیت مطلع سازد؛ البته این بخش از مرکز رسانه و فضای مجازی در نظر دارد، در آینده به رصد و پایش خویش عمق و گستره بخشد.

سیمای ابرار

فقیه پارسا

زندگی نامه و خدمات علمی، اجتماعی و سیاسی
آیت الله العظمی عباس محفوظی رحمته علیه

افق حوزه

www.ofoghhawzah.ir

info@ofoghhawzah.ir

[/ofogh_howzah](https://t.me/ofogh_howzah)